

Sosiaali- terveys- liikunta- ja kosmetiikka-alan koulutusohjelmaraaportti

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala (yhteistä nimittäjää etsitään?)

Sosiaali- terveys- ja liikunta- ala muodostaa kokonaisuuden, joka koostuu siihen kuuluvista, erilaisiin tiede- ja tietopohjiin rakentuvista sosiaali- terveys ja liikunta - alan koulutusohjelmista. Alan tutkintoja ovat sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, kauneudenhoitoalan ammattikorkeakoulututkinto ja liikunnan ammattikorkeakoulututkinto. Tutkintonimikkeet eivät kuitenkaan ole yhteismitallisia keskenään eivätkä myöskään suhteessa koulutusalaan. Käsitteinä liikunta ja liikunta-ala eivät ole rinnasteisia niin kuin niitä käytetään. Kauneudenhoitoalan ammattikorkeakoulututkinto osoittaa sen kuuluvan kauneudenhoitoalaan mutta vastaavuutta ei löydy koulutusalan nimikkeestä. Toisaalta ammattikorkeakoulutasoisena koulutusohjelma ei ole hoitoon liittyvä. Ydinosaamisena tunnustetaan kosmetiikkaosaaminen. Tältä pohjalta esitetään, että kauneudenhoitoala - nimi muutetaan kosmetiikka-alaksi ja liitetään osaksi yhteistä koulutusala.

Alakohtaisuutta voidaan tarkastella myös osaamisen orientaatiosta käsin, jolloin seurataan eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen (EQF/NGF) viitoittamaa kehitystyötä. Tällöin voidaan yllä mainittuja sosiaali- terveys- ja liikunta-ala sekä myöhemmin lisättyä kosmetiikka-alaa tarkastella niitä vastaavina ydinosaamisina ja tunnistaa sitä kautta yhdistävä kokonaisuus. Voidaan kysyä mikä näitä aloja yhdistää ja mitä niihin liittyvä osaaminen mahdollistaa. Koulutusalan osaamisen on tarkoitus tuottaa ihmisille terveyttä, hyvää elämää, liikunnallista toimintakykyä sekä esteettistä ja elämyksellistä toimintaa eli hyvinvointia. Seuraavassa tarkastellaan sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kosmetiikka-alan nykyisiä koulutusohjelmia ja tutkintoja erillään ja tuotetaan sitten kehittämissesitykset yhteenvetona yhtenäisenä koulutusalana.

1 Terveysala

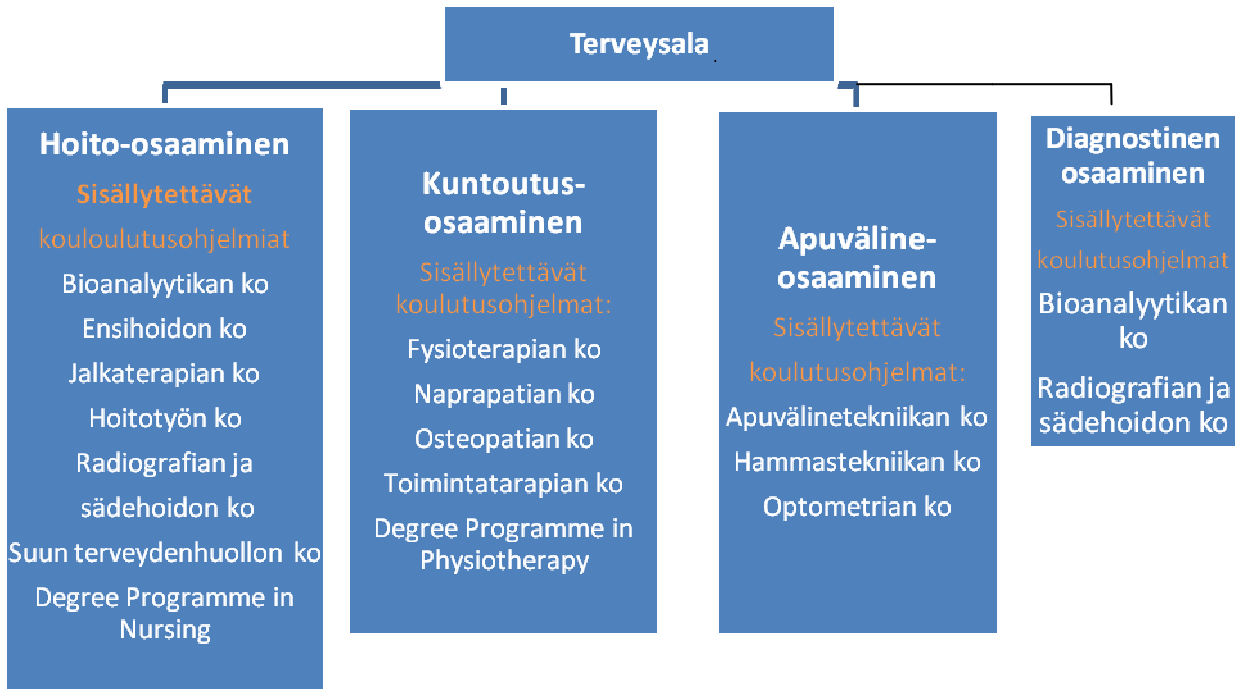
1.1 Koulutusohjelmien kokonaisuus ja tehtävät

Terveysosaamisen alaan sijoittuu nykyisellään 16 eri koulutusohjelmaa, joka antaa varsin hajanaisen kuvan kokonaisuudesta ja selittyy pitkälti opistotason historiasta käsin. Lisäksi hoitotyön koulutusohjelma sisältää neljä eri suuntautumisvaihtoehtoa, mikä poikkeaa kaikista muista koulutusohjelmista. Koulutusohjelmia ja suuntautumisvaihtoehtoja vastaavia tutkintoja on 17. Hoitotyön suuntautumisvaihtoehdot eivät kaikki johda omaan tutkintonimikkeeseen (vrt. diakoninen hoitotyö) ja toisaalta englanninkielisillä Degree programme in Nursing ja Degree programme in Physiotherapy on yhteinen tutkintonimike Bachelor of Health Care. (Taulukko 1)

Degree Programme in Nursing & Hoitotyön koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdot	Laajuus	Tutkinto
Kätilötyön sv Terveystieteiden sv Diakonisen hoitotyön sv Public Health Nursing sv	270 op 240 op 240 op 240 op	Kätilö Terveystieteilijä Sairaanhoitaja Terveystieteilijä/ Bachelor of Health Care

Terveystieteiden koulutusohjelmat ovat laajuudeltaan pääsääntöisesti 210 op. Poikkeuksen muodostaa ensihoidon ko, joka on laajuudeltaan 240 op. Toisen poikkeuksen muodostavat Hoitotyön ja Degree Programme in Nursing - koulutusohjelmiin rakentuvat suuntautumisvaihtoehdot, joissa laajuudet vaihtelevat kuten taulukosta havaitaan,

Tässä katsauksessa terveystieteiden keskeiset osaamisalueet tunnustetaan ensin nykyisiin koulutusohjelmiin sisältyvistä substanssiosaamista ja niiden fokusalueista. Tarkastelutapa on potilas/ asiakaslähtöinen, ei tiedepohjainen. Koulutusohjelmat voidaan tällöin jakaa neljään eri luokkaan. Ensimmäinen luokka tunnustetaan osaamisena, joka mahdollistaa osallistumisen ihmisen hoitamiseen terveys- sairausjatkumolla, eri elämänvaiheissa ja elämän tilanteissa. Luokka voidaan nimetä hoito-osaamisena. Toinen luokka rakentuu osaamisesta, joka mahdollistaa osallistumisen ihmisen toimintakyvyn edistämiseen ja ylläpitoon sekä toimintarajoitteiden korjaamiseen. Se voidaan nimetä kuntoutusosaamisena. Kolmas luokka on tunnustettavissa koulutusohjelmista, joihin liittyvä osaaminen mahdollistaa ihmiselle hyvän elämän mahdollisuudet myös silloin, kun toimintahäiriöitä ei voida kokonaan korjata mutta voidaan kompensoida erilaisin apuvälinein. Tämä luokka nimitetään osaamisen kohdentumisen näkökulmasta apuväliosaaamiseksi. Neljäntenä tunnustetaan diagnostisen osaamisen luokka, johon liittyvä osaaminen mahdollistaa potilaan/asiakkaan terveystilan- ja seurannan diagnostisoinnin. Tällöin nykyisistä koulutusohjelmista rakentuu neljä luokkaa, jotka ovat hoito-osaaminen, kuntoutusosaaminen, apuvälineosaaminen ja diagnostinen osaaminen (Kuva 1.)

Hoito-osaaminen

Ensihoidon koulutusohjelmasta valmistuvat saavat sairaanhoitajan pätevyyden ja ensihoitoon liittyvän erityisosaamiseen, joka mahdollistaa toimimisen sairaalan ulkopuolisessa ensihoidossa tai erikoissairaanhoidon päivystys- teho- tai perioperatiivisissa yksiköissä. Osittain sekaannusta aiheuttaa lähihoitajakoulutuksessa oleva ensihoidon koulutusohjelma. Kaksoistutkinnon myötä ensihoitajilla on laaja-alaista osaamista, joka mahdollistaa työskentelyn ensihoidossa erikäisten, äkillisesti sairastuneiden tai vammautuneiden potilaiden hyväksi mutta myös sairaanhoitajan tehtävissä.

Jalkaterapia ydinosamisalueet tukevat jalkaterapian monipuolisten osaamisten kehittymistä. Koulutusohjelma sisältää laajat teoreettiset tiedot eri ikäryhmien ja keskeisiä kansansairauksia sairastavien hoitoon ja jalkasairauksien ennaltaehkäisyyn sekä tarvittavat kliiniset taidot. Jalkaterapeutin työn kuvaa hämmentää alalla työskentelevien jalkojen hoitamiseen liittyvä kirjava ammattijoukko. Näitä ovat jalkojenhoitaja, jalkahoitaja sekä ammattinimikkeetön joukko jalkojenhoidon ammattitutkinnon suorittaneita, jotka ilmoittavat olevansa jalkojenhoidon asiantuntijoita. Kansainvälisenä nimikkeenä on podiatrist, jota ei kuitenkaan Suomessa ole hyväksytty tutkintonimikkeeksi.

Hoitotyössä ydinosaminen rakentuu hoitotieteen tuottamaan tietopohjaan ja sairaanhoitajan kliiniseen osaamiseen. Laajapohjainen osaaminen kattaa terveyden edistämisen, ylläpitämisen, sairauksien hoitamisen ja sairauksista toipumisen sekä saattohoitoon liittyvän osaamisen. Hoitotyön osaamiseen rakentuvat ensihoidon osaaminen (omana koulutusohjelmana) sekä terveydenhoitotyön osaaminen, kättilötyön osaaminen ja diakoninen hoitotyö omina suuntautumisvaihtoehtoina. Sairanhoitajan ammatti on kansallisesti ja kansainvälisesti säädelty. Degree Programme in Nursing on vastaava ohjelma englanninkielisenä. Tutkintonimike on laillistettu. Bachelor of Health Care - tutkintonimike ei ole kansainvälisesti yhteneväinen (vrt. esim. Bachelor of Nursing Practice) mutta antaa oikeuden käyttää registered nurse- titteliä.

Suun terveydenhuollon ydinosaamiseen sisältyvät terveyden edistäminen, suun terveydenhoitotyön ja ympäristön turvallisuusosaaminen sekä suun terveydenhoitotyön kehittäminen ja johtaminen. Suuhygienistin vastuualueisiin tullaan siirtämään uusina vastuualueina mm. eri ikäryhmien suun terveystarkastukset ja osittainen suun terveydenhuoltoon liittyvä, vastaanottotoiminnassa käytettävä lääkehoito. Suuhygienistin koulutuksen kehittämistä tehdään yhdessä myös yliopiston hammaslääkärikoulutuksen kanssa.

Kuntoutusosaaminen

Fysioterapian ydinosaamiseen sisältyvät ihmisen toimintakyvyn edistäminen, ylläpitäminen ja toimintarajoitteiden ennaltaehkäisy ja korjaaminen. Toimintamenetelmät edellyttävät manuaalitekniikasta osaamista ja sisältävät sekä yksilö- että ryhmäohjausta. Fysioterapiaosaaminen kattaa laajasti ihmisen toiminnallisena osaamisen, jonka haasteellisuus kasvaa elin- ja työtapojen tapojen muuttuessa. Fysioterapiaosaaminen liittyy ihmisen elämänkaaren ja elämäntilanteiden eri vaiheisiin sekä muutoksiin terveys - sairaus - jatkumolla. Tutkintonimike on laillistettu. Degree Programme in Physiotherapy on vastaava englanninkielisenä. Bachelor of Physiotherapy on kansainvälisesti tunnustettavissa.

Naprapatian ydinosaamista ovat tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä tuki- ja liikuntaelimestön toimintahäiriöiden tutkiminen, hoito ja ennaltaehkäisy. Koulutuksessa painotetaan manuaalisen lääketieteen asiantuntijuutta. Malli on Ruotsista ja USA:sta. Naprapatian ammatti ei ole kovin tunnettu.

Osteopatian ydinosaamisessa keskeistä ovat anatomian ja fysiologian osaamiseen perustuva tuki- ja liikuntaelimestön erotusdiagnoosiikka sekä manuaaliset taidot osittain Iso-Britannian koulutuksen mallin mukaisesti. Haasteena on kuitenkin suomalaisen osteopatia - koulutuksen vastaavuus kansainvälisesti. Osteopaatin toivotaan vastaavan maisteritasoa. Osteopaatin ammatti ei ole toistaiseksi kovin tunnettu.

Apuvälineosaaminen

Apuvälineiteknikan ydinosaaminen liittyy erilaisten apuvälineiden kehittämiseen, joka mahdollistaa työskentelyn apuvälineyrityksissä ja myös sairaanhoitopiirien hallintotehtävissä. Apuvälinealan kehitystä on suhteessa teknologian nopeaan kehitykseen. Uusi teknologia edellyttää omaksumista ja soveltamista asiakaslähtöisessä, moniammattillisessa työssä. Tutkintonimike ei ole selkeä eikä kuvaa ammatin sisältöä. Työelämässä on käytössä mm. proteesimestarin nimike, joka kuvaa proteesien kanssa toimivaa apuvälineiteknikkaa paremmin. Alalla on myös työntekijöitä, joilla ei ole apuvälineiteknikon tutkintoa. He käyttävät apuvälinesuunnittelijan nimikettä.

Hammastekniikan ydinosaaminen rakentuu käytännön läheisyyteen, jonka mahdollistaa oma palvelutoiminta. Hammaslaboratorioissa siirrytään yhä enemmän tietokoneavusteisiin järjestelmiin ja suurin osa hammasproteesien eri valmistusvaiheista toteutetaan koneilla. Silti käsityöosaamisen osuus on kuitenkin myös merkittävä. Tutkintonimike on sidosryhmille selkeä, ainoastaan koulutukseen hakeutuville se joskus aiheuttaa virheellistä kuvaa ammatin sisällöstä.

Optometrian ydinosaamisena ovat näköjärjestelmään ja näönhuoltoon liittyvä osaaminen, tutkimustekninen ja optometrian tekninen erityisosaaminen. Koulutukseen kuuluu näön tutkimisen, silmälasien määräämisen ja valmistamisen opintoja. Lisäksi osaaminen kohdentuu eri näköhäiriöiden tunnistamiseen, piilolasien käyttömahdollisuuksiin ja heikkonäköisyyden huoltoon. Väestön

ikäntyessä näkemisen ongelmat lisääntyvät tulevaisuudessa. Optometrismi on kansainvälisesti käytetty tutkintonimike. Kuitenkin optometristit sijoittuvat samoihin työtehtäviin kuin aiemmin opistotasolta valmistuneet optikot, joka on asiakkaille tutumpi. Optometrismi laillistetaan optikon.

Diagnostinen osaaminen

Bioanalytiikan ydiosaamisalue on kliinisen laboratoriotutkimusprosessin hallinta ja kehittäminen. Siinä edellytetään vastaavaa erityisosaamista ja näytteenottotaitoa. Automaation kehittyminen kuitenkin johtaa siihen, että vieritestien käyttöönoton laajentuessa osaamisvaatimukset kohdentuvat laitteiden validointiin, vierianalytiikan tekemiseen liittyvään ohjaukseen, konsultaatiopalveluihin ja laadunohjaukseen. Automaation kehittyminen johtaa myös siihen, että vieritestejä voi tehdä myös muu terveydenhuollon henkilöstö. Koulutus tuottaa asiantuntijoita terveysalan kliinisiin laboratorioihin sekä kliinisiin tutkimuslaitoksiin. Tutkintonimike aiheuttaa epä-tietoisuutta osittain siksi, että laillistettu virkanimike on laboratorion hoitaja ja osittain, koska tekniikan ja liikenteen koulutusosalta valmistuu laboratorioanalyttikkoja.

Radiografian ja sädehoidon ydiosaaminen koostuu radiografia- ja sädehoitotyön hoitamis- ja ohjaamisosaamisesta, radiografiatyön menetelmäosaamisesta, sädehoitotyön menetelmäosaamisesta, laadunhallintaosaamisesta ja säteilyturvaosaamisesta. Työ pitää sisällään kuvantamistutkimukset, isotooppitutkimukset, sädehoidon ja potilaan hoidon näissä tilanteissa. Osaamisvaatimukset kehittyvät säteilyn käytön ohjeistuksen muuttuessa ja laiteteknologian kehittyessä. Röntgenhoitajan tutkintonimike on yleisesti tunnistettu. Yliopistossa oleva radiografian tieteenalan ohjelma ollaan lopettamassa.

Edellä esitetyistä tiivistyksistä on havaittavissa, että terveysalaan liittyvät koulutusohjelmat ovat varsin erilaisia ja erilaisista näkökulmista kehitettyjä. Seuraavassa tarkastelu kohdentuu nykyisten koulutusohjelmien keskinäiseen rinnasteisuuteen ja osaamisen laaja-alaisuuteen hoito-, kuntoutus- ja apuväline- ja diagnostisena osaamisena. Koulutusohjelmien kuvauksista on havaittavissa, että osa tuottaa laaja-alaisempaa osaamista kuin toiset ja tästä näkökulmasta katsottuna voidaan puoltaa tiettyjen osaamisten yhdistämistä ja erilaisten tarjontojen kautta mahdollistaa opiskelijalle erilaiset oppimispolut. Samoin tarkasteltaessa kokonaisuutta tulevaisuuden työelämän ja terveyspalveluiden haasteiden näkökulmasta riittävän laaja-alaisen yhteisen osaamis pohjan rakentaminen on perusteltua. Muutokset ovat silloin seuraavat:

- 1) Apuvälinetekniikkaosaaminen esitetään rakennettavaksi opintotarjontana, joka mahdollistaa erilaiset opintopolut toimintaterapeutin ja fysioterapeutin tutkintonimikkeisiin johdettavissa koulutuksessa.
- 2) Kapea-alaisempaa hoito- osaamista edustaa jalkaterapiaosaaminen, jonka perusosaaminen on yhdistettävissä osaksi hoitotyön osaamista. Tällöin voidaan esittää, että hoito-osaamisen kontekstiin sijoittuva jalkaterapiaosaaminen sijoitetaan opintokokonaisuuksina osaksi hoito-osaamisen tarjontaan. Jalkaterapian erityisosaaminen esitetään osaksi täydennyskoulutusta.
- 3) Kuntoutusosaamisen luokkaan sijoittuvat naprapatia ja osteopatia esitetään yhdistettäväksi osana laajempaa osaamiskokonaisuutta. Kyseessä ovat osaamiset, joissa keskeistä ja yhteistä näyttää olevan tietynlainen kinesteettinen terapiaosaaminen. Keskinäiset erot näyttävät enemmän koulukuntaeroina ja ihmisen liikuntakykyä kapeista näkökulmista tarkastelevina.

- 4) Hoitotyön suuntautumisvaihtoehdot esitetään poistettavaksi ja rakennettavaksi erilaisina opintotarjontoina hoito-osaamisen alla.

1.2 Kansainvälisyys koulutusohjelmissa

Vieraskielisiä koulutusohjelmina ammattikorkeakoulututkintotasolla ovat degree programme in nursing ja degree programme in physiotherapy. Kansainvälisesti kohtaavin koulutusohjelma on näistä degree programme in nursing ja sen kehittämistä on perusteltua jatkaa. Fysioterapeutin tutkintonimike on kansainvälinen ja vaikka koulutuksen toteuttaminen sisällöllisesti ja tasollisesti vaihtelee eri maissa, Suomessa suoritettu tutkinto on arvostettu ja tuottaa kelpoisuuden osassa EU-maita. Myös tämän koulutuksen kehittämistä ja tunnettuuden lisäämistä on perusteltua jatkaa. Degree programme in nursing - ohjelmaan sisältyvä degree programme in public health nursing - suuntautumisvaihto on kohdannut haasteita mutta sen kehittämistä esitetään jatkettavan. Terveydenhoitotyön koulutuksen kehittäminen tutkintonimikkeineen on aikoinaan ollut huomattava koulutuksellinen innovaatio Suomessa. Sen kansainvälinen tunnettuus ei kuitenkaan ole riittävä. Tunnettuuden lisäämiseen panostaminen ja sen myötä koulutustuotteen kehittäminen kannattaa kuitenkin ottaa haasteena. Terveyden edistäminen on tänä päivänä koettu kansainvälisesti tärkeänä kehittämisenä.

Kansainvälistymisen haaste koskee kuitenkin koko terveysalaa, jota väestön ikääntyessä kohtaa työvoimapula. Englanninkielistä koulutustarjontaa on perusteltua tulevaisuudessa lisätä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden kanssa. Nämä mahdollistavat ulkomailta tulevan työvoiman rekrytoimisen ja myös auttavat maahanmuuttajien sopeutumista yhteiskuntaan ja työn kautta uuden elämisen mallin löytämiseen. Suurimmalla osalla terveysalan tutkinnoista on kansainvälisesti vastaava tutkintonimike.

Kansainvälisyys kuvataan muuten koulutusohjelmissa erilaisina kansainvälisinä vaihto-ohjelmina, vieraskielisen opiskelumateriaalin käyttönä ja kansainvälisten asiantuntijoiden käyttönä. Myös alan kansainvälisissä verkostoissa ollaan mukana. Joissakin malli on otettu jostakin muusta maasta (vrt. naprapatia, osteopatia).

1.3 Tutkintonimikkeet ja koulutusohjelmien nimet

Terveysalan tutkintonimikkeet eivät muodosta kokonaisuutta. Ne näyttävät osittain tehtäväkeskeisiltä ja koulutusohjelmatarjontatarkastelun tavoin laaja-alaisuuden näkökulmasta hajanaisilta ja epäjohdonmukaisilta. Edellä esitetyt koulutusohjelmia koskevat muutosesitykset johtavat myös tutkintonimikkeiden tarkistamiseen. Terveysalan tutkintonimikkeet poikkeavat kuitenkin muista siinä, että ne ovat rekisteröityjä tutkintoja ja sijoittuvat osaksi terveydenhuollon ammattihenkilöstön rakennetta.

Terveysosaamista tuottavat nykyiset tutkinnot ovat joko laillistettuja tutkintoja tai nimi-kesuojattuja tutkintoja. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) myöntää hakemuksesta oikeuden harjoittaa sairaanhoitajan, kättilön, terveydenhoitajan, fysioterapeutin, laboratoriohoitajan (= bioanalyttikko), röntgenhoitajan, suuhygienistin, toimintaterapeutin, optikon (= optometristi) ja hammasteknikon ammattia laillistettuna ammattihenkilönä (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994/ 559, 2000/1030). Laillistetuista ammanteista sairaanhoitajan ja kättilön koulutusta säätelevät kansallisen lainsäädännön lisäksi EU-direktiivit (77/453/ETY, 89/595/ETY, 2005/36/EY), jotka määrittävät koulutuksen minimitaso vaatimukset.

Ensihoitajalla on oma koulutusohjelma, jonka laajuus on 240 op ja vastaava tutkintonimike on ensihoitaja AMK. Poikkeuksellista tässä koulutuksessa on, että sisältäessään myös sairaanhoitaja-koulutuksen ensihoitajat rekisteröidään vain sairaanhoitajina laillistettujen ammatinharjoittajien rekisterissä. Sitä vastoin terveydenhoitajat ja kätilöt, joiden koulutus myös sisältää sairaanhoitajalta edellytettävän osaamisen, rekisteröidään kaksoistutkinnon omaavina sekä sairaanhoitajina että terveydenhoitajina ja kätilöinä. Tämä koetaan epäkohtana ja epä johdonmukaisuutena ensihoitajien koulutuksessa.

Nimikesuojatun ammattihenkilön ammattinimikkeistä (Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/ 1994, 824/ 1999) löytyvät tutkintonimikkeinä apuvälineteknikko, jalkaterapeutti, naprapaatti ja osteopaatti.

Kun otetaan huomioon ao säädökset, jotka ovat sekä kansainvälisiä että kansallisia ja tutkintonimikkeeseen sisältyvä laaja-alaisuus esitetään, että laillistetut tutkinnot muodostavat terveysalan tutkintonimikkeet ja nimikesuojattuja tutkintonimikkeitä vastaava osaaminen liitetään osaksi opintotarjontaa, joka mahdollistaa opiskelijoille erilaisten opintopolkujen rakentamisen.

Tutkintojen selkiyttämiseksi ja luokittelemiseksi osaksi kokonaisuutta esitetään seuraavaa:

- 1) Jalkaterapeutin tutkintonimike poistetaan ammattikorkeakoulututkintonimikkeenä ja jalkaterapian ydinosaaminen liitetään opintokokonaisuuksina osaksi täydennys- ja erityispätevyyteen johtavaa koulutusta.
- 2) Naprapaatin tutkintonimike esitetään ammattikorkeakoulututkintonimikkeenä poistettavaksi ja vastaava osaaminen voidaan tarjota erityispätevyyteen johtavina opintoina.
- 3) Osteopaatin osaaminen liitetään osaksi ylempään amk- tutkinnon koulutusta, jolloin sen taso yhtenäistyy myös kansainvälisesti.
- 4) Apuvälineteknikon tutkintonimike poistetaan ja vastaava osaaminen liitetään opintokokonaisuuksina toimintaterapeutin - ja osittain fysioterapeutin opintotarjontaa.
- 5) Optometristin tutkintonimikettä kannattaisi harkita muutettavaksi optikko AMK - tutkintonimikkeeksi. (Kuva 2.)

Hoito-osaaminen	Kuntoutus-osaaminen	Apuväline-osaaminen	Diagnostinen osaaminen
Ensihoitaja Sairanhoitaja Kättilö Terveydenhoitaja Röntgenhoitaja Suuhygienisti Bachelor of Health Care	Fysioterapeutti Toimintaterapeutti Bachelor of Health Care	Optikko Hammasteknikko	Bioanalyytikko Röntgenhoitaja

Kaksikielisenä maana Suomessa vastaavat tutkinnot ovat myös ruotsiksi.

Yhteenvedon esitetään, että terveysala jaetaan neljään linjaan, jotka ovat hoito-osaamisen linja, kuntoutusosaamisen linja, apuvälineosaamisen linja ja diagnostisen osaamisen linja. Näiden linjojen alle sijoittuvat tietyt osaamiskokonaisuudet, joista opiskelija rakentaa valitsemansa tutkintonimikkeen mukaisen opintopolun. Ammattikorkeakoulut päättävät mitä osaamiskokonaisuuksia heillä on tarjottavana näiden neljän linjan alla ja miten jalkaterapia-, apuväline-, naprapatia, ja ylempään amk- tutkintotasolle sijoittuvaa osteopaatin osaamista tarjotaan erilai-

sina opintokokonaisuuksina, täydennyskoulutuksina tai erityispätevyyteen johtavana koulutuksena. Yllä esitetyt tutkintonimikkeet ovat kuitenkin terveydenhuollon ammattihenkilörakenteen, kansainvälisen yhteneväisyyden ja ammattien laillisuussuojan näkökulmasta pääosin perusteltua säilyttää. Kansainvälistyminen ja koulutuksen tuotteistaminen puoltaa myös keskeisimpien, kansainvälisesti tunnistettujen, suojattujen ja laillistettujen tutkintonimikkeiden säilyttämistä.

1.4 Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat

Terveysalan ylempät ammattikorkeakoulututkinnot nykyisellään ovat Hyvinvointiteknologian ko, Kliinisen asiantuntijan ko, Kuntoutuksen ko, Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen ko, Terveyden edistämisen ko, ja englanninkielinen Degree Programme in Health Promotion.

Koulutusohjelmat perustellaan varsin erilaisista lähtökohdista käsin. Kehityshistorian myötä osassa on lähdetty substanssin näkökulmasta vastaten mm. kysymykseen, minkälaista hoito- terveydenhoitotyötä tarvitaan. Osassa taas on lähdetty organisaatiolähtöisesti ja tehtävärakenteiden myötä ja osassa menetelmällisesti, uusien ratkaisujen mahdollistamiseksi. Vieraskielinen ko vastaa suomenkielistä terveyden edistämisen koulutusohjelmaa.

Nykyisten koulutusohjelmien voidaan katsoa vastaavan tietyllä tavalla laajoja osaamiskokonaisuuksia mutta ovat keskenään kovin erilaisista lähtökohdista käsin suunniteltu ja näin antavat hajanaisen kuvan sekä sidosryhmille, opiskelijoille että koulutukseen hakeutuville.

Koulutusohjelmien nimet osittain ovat myös päällekkäisiä yliopistojen tarjoamien maisteritutkin-
tojen kanssa. Nämä ovat erityisesti hyvinvointiteknologian ko, kliinisen asiantuntijan ko ja ter-
veyden edistämisen ko. Vaikka ne sisällöllisesti eroavat toisistaan, ne aiheuttavat sekaannuksia
ja hämmennystä sidosryhmien edustajille ja myös hämmentävät opiskelijoita ja koulutukseen
hakeutuvia.

Erikoistumisopinnot terveysalalla tarjoavat enemmän substanssisidonnaista osaamista, jota voi-
daan hyödyntää tietyissä ohjelmissa mutta vastaavuutta ei aina ole helposti löydettävissä.

Edellä mainitut koulutusohjelmat rakentuvat myös sisällöllisesti hyvin eri tavoin eri ammattikor-
keakouluissa. Tämä puolestaan aiheuttaa hämmennystä työnantajien keskuudessa samoin kuin
koulutukseen hakeutuvien keskuudessa. Tutkintonimikkeet eivät myöskään vastaa koulutuksen
tuottamaa osaamista.

V. 2008 hyväksytyt EQF:n tasoa 7 vastaavat oppimistulokset sisältävät tiettyjä osaamisvaatimuk-
sia, jotka koskevat kaikkia yAMK:n tutkintoon johtavia ohjelmia. Nämä oppimistulokset tasoku-
vauksineen tuovat tietyiltä osin samankaltaisuuksia tutkintoon johtavien opintokokonaisuuksien
rakentamiseen vrt. esim. johtamisosaaminen ja innovaatio-osaaminen.

Edellä on esitetty terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien pois-
tamista ja terveysalan osaamisen jakamista neljään koulutusohjelmaan. Tämän mallin mukaisesti
esitetään, että

- 1) Terveysala tarjoaa sosiaali-, terveys-, liikunta-, ja kosmetiikka-alan (harkittavaksi yhdis-
tävä nimi ?) ylempään ammattikorkeakoulututkintoon opintokokonaisuuksia hoito-, kun-
toutus-, apuväline-, ja diagnostisen osaamisen koulutusohjelmien jatko-
opintotarjonnasta.
- 2) SOTELIKAN ylempi ammattikorkeakoulututkinto on maisteri AMK (vastaava pääaine)
- 3) Englanninkielisenä degree programme in health care on laaja ja kattava

- 4) Tutkintonimikkeenä nykyinen Master of Health Care - tutkinto viestittää selkeästi korkeakoulutasosta.

1.3.1 Tutkintotason kohottaminen

Koulutusohjelmien tason arviointi ja vertailu maasteritasoon on yhdenmukaistunut EQF/NQF-oppimistulosten tasokuvausten myötä. Tasokuvaus on vaikuttanut myös tavoiteasetantaan ja myös keskeisesti tärkeät osaamiskokonaisuudet ovat yhtenäistyneet (mm. johtamisosaaminen ja innovaatio-osaaminen). Ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja on kehitetty kokeilujen myötä eri tavoin eri ammattikorkeakouluissa ja painotukset ovat olleet erilaisia. Työelämäläheisyys on keskeistä, joka viitoittaa opiskelijoiden tutkimus- ja kehittämishankkeita.

1.3.2 Koulutusohjelmien tuottama moniosaaminen

Terveysalan yAMK - opiskelijoiksi voidaan valita koko alan (tai vastaavan) eri koulutusohjelmista valmistuneita. Opiskelijoilla on erilaiset tutkintotaustat ja myös erilaista työkokemusta hyvin vaihtelevista työympäristöistä. Moniosaaminen on ryhmässä läsnä, tosin kuitenkin alapidonnaisena. Myös samaa koulutusohjelmaa tuottavat ammattikorkeakoulut ovat rakentaneet joissakin koulutusohjelmissa konsortioyhteistyötä, joka mahdollistaa erilaisten osaamisten jakamisen. Kansainvälistyminen nähdään olennaisena haasteena ja siihen voidaan vaikuttaa mm. selkeyttämällä koulutusohjelmarakennetta.

2 Sosiaalialan perustutkinnot ammattikorkeakouluissa ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot

Ammattikorkeakouluissa sosiaalialan koulutusohjelma johtaa sosionomi (AMK) tutkintoon. Sosionomi (AMK) tutkinto on 210 opintopisteen laajuinen. (Vastaava ruotsinkielinen koulutusohjelma on: Utbildningsprogrammet inom det sociala området, Socionom (YH).) Sosiaalialan ammattikorkeakoulutusta palvelee myös englanninkielinen sosiaalialan koulutusohjelma: Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

Sosionomi (AMK) tutkintonimike linkittyy myös 210 opintopisteen laajuiseen rikosseuraamusalan koulutusohjelmaan.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen yhteyteen kiinnittyvät myös vanhustyön koulutusohjelmassa toteutuva, 210 opintopisteen laajuinen geronomi (AMK) tutkinto ja kuntoutuksen suunnittelun ja ohjauksen koulutusohjelmassa suoritettava, 210 opintopisteen laajuinen kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinto. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnot ovat monialaisia, liittyessään niin sosiaali- kuin terveysalaan.

Sosionomi (AMK) tutkintoon johtava koulutus sekä geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkintoon johtavat opinnot rakentuvat perusopinnoista, ammattiopinnoista, vapaasti valittavista opinnoista, ammattitaitoa edistävästä harjoittelusta sekä opinnäytetyöstä.

Sosiaaliala	Sosiaali- ja terveystieteiden ala (monialaisuus)
Sosiaalialan koulutusohjelma (210 op), Sosionomi (AMK)	Kuntoutuksen ohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma (210 op), Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)
Utbildningsprogrammet inom det sociala området (210 op), Socionom (YH)	Vanhustyön koulutusohjelma (210 op), Geronomi (AMK)
Programme in Social Services (210 op), Bachelor of Social Services, Sosionomi (AMK)	
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma (210 op), Sosionomi (AMK)	

2.1 Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen koulutusohjelmien kokonaisuus

Koulutusohjelmat koulutukseen hakeutuvien ja opiskelijoiden näkökulmasta

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialaan kiinnittyvä koulutusohjelmakokonaisuus on melko hallittava ja selkeä niin koulutukseen hakeutuvien ja opiskelijoiden kuin työelämätahojen näkökulmasta. Näin on erityisesti sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan sosiaalialan koulutusohjelman osalta. Kyseistä koulutusohjelmaa on toteutettu ammattikorkeakouluissa aina 1990 -luvulta asti. Tässä ajassa se on saavuttanut tunnistetun ja tunnustetun aseman. Sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan ammattikorkeakoulujen perustutkinnon tunnettavuutta todentaa myös sen suosio ja suuri vetovoima.

Sosionomi (AMK) tutkintoon johtava koulutus on sosiaalialan koulutusohjelmassa lähtökohdiltaan laaja-alainen ja samalla alan erityiskysymyksiin paneutuva. Tämän johdosta sosiaalialan ammattikorkeakoulutukseen hakeutuvien ja alalle opiskelevien, erityisesti nuorten henkilöiden on ajoittain ja tapauskohtaisesti haasteellista hahmottaa sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan koulutusohjelman tuottamaa kelpoisuutta sosiaalialan eri työtehtäviin. Tilanne kuitenkin jäsentyy riittäväällä tavalla sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelijoiden teoreettisten opintojen, harjoittelujen sekä opettaja- ja opiskelijatutoroinnin kautta. Sosiaalialan työkentän laaja-alaisuus on haaste sekä ammattikorkeakoulujen kouluttajille että opiskelijoille. Työkentän laaja-alaisuudesta johtuen jotkut erityiskysymykset voivat jäädä ajoittain katveeseen tai vähälle huomiolle sosionomi (AMK) tutkintoon johtavassa sosiaalialan koulutuksessa (esim. huumetyö tai työ prostituutujenparissa).

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoihin johtavien koulutusohjelmien etuna hakijan ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkökulmasta on niiden selkeärajaisuus (vrt. työ- ja tehtäväkentän rajausta). Tämä on hyödyksi myös geronomi (AMK), kuntoutuksen ohjaaja (AMK) ja sosionomi (AMK) tutkintojen keskinäisessä tarkastelussa niin sosiaalialan ammattikorkeakouluopintoihin hakevan kuin ammattialojen opiskelijan näkökulmasta. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnot tunnetaan parhaiten niiden toteutusalueilla. Sekä geronomi (AMK) että kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoon voi opiskella muutamissa ammattikorkeakouluissa. Tämän osalta geronomi (AMK), kuntoutuksen ohjaaja (AMK) ja sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) tutkintojen tilanne eroaa toisistaan: geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnot tunnetaan paremmin seudullisesti kun taas sosiaalialan koulutusohjelman sosio-

nomi (AMK) tutkinnon tunnettavuus on valtakunnallista. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen yleisen tunnettavuuden eteen tulee tehdä työtä tiedotuksen ja markkinoinnin keinoin. Rikosseuraamusalan koulutusohjelmaa, mikä johtaa sosionomi (AMK) tutkintonimikkeeseen, toteuttaa vain Laurea - ammattikorkeakoulu. Rikosseuraamusalan koulutusohjelman etuna on vanhustyön sekä kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelmien tavoin rajattu tehtäväalue, jolloin se tunnustetaan alalle hakeutuvien, opiskelijoiden sekä työelämän osalta.

2.1.1 Sosionomi (AMK) tutkinnosta

Sosionomi (AMK) tutkintoon johtavasta sosiaalialan koulutusohjelmasta

Sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) tutkinnon vastaavuus alan keskeisiin osaamisalueisiin on hyvä sosiaalialan näkökulmasta. Sosiaalialan ammattikorkeakoulukoulutus pohjaa alan kansallisiin kompetenssimäärittämiin, jotka on huomioitu eri ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmissa. Tämä tuo ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmien sosionomi (AMK) tutkintoihin yhteneväisyyttä. Sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) tutkinnon tuottamia kompetensseja on lähdetty tarkastelemaan uudelleen huomioiden osaamisvaatimusten eurooppalaisen (EQF) että kansallisen (NQF) viitekehyksen lähtökohdat ja määrittäykset. Kompetenssien jäsennyksessä korostuu aikaisempaan nähden johtamis- ja esimiestaidot, joiden vahvistaminen on noussut esiin niin työelämätarpeiden analysoinneissa kuin sosiaali- ja terveysministeriön kannanotoissa. Myös tutkimuksellisen kehittämisosaamisen merkitys korostuu kompetenssikuvauksessa. Lisäksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen huono-osaistumisen ja syrjäytymisen estämisenä ja näihin puuttumisena huomioituu määrittelyissä vankemmin.

Sosiaalialalla ammattikorkeakoulutuksen (sosionomi (AMK)) tuottamaa osaamista kuvaa laaja-alaisuus mutta samalla myös osaamisen syventäminen. Sosiaalialan ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien ja näiden tuottaman osaamisen tarkasteluissa korostuvat asiakastyöhön ja etiikkaan liittyvä osaaminen sekä vuorovaikutustaidot, asiakkaan dialogisen kohtaamisen valmius ja hänen osallisuutensa edistäminen sosiaalialan työn keinoin että ongelmanratkaisutaidot. Sosiaalialan osaamisen yhteydessä tärkeänä tekijänä näyttäytyy myös organisaatio- ja palvelujärjestelmätuntemus sekä palveluohjauksen menetelmien hallinta. Samoin sosiaalialan ammattikorkeakoulujen perustutkintoon johtavan koulutustoiminnan yhteydessä painottuvat ryhmä- ja tiimityötaidot, johtamis- ja esimiesvalmiudet, niin yhteiskunnallisen tilanteen luku- ja analyysitaidot kuin yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä tutkiva- ja kehittävä ammatillisuus.

Ammattikorkeakouluissa on käytössä sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan sosiaalialan koulutusohjelman toteutuksessa niin suuntautumisvaihtoehtoja, vaihtoehtoisia ammattiopintoja kuin osaamista suuntaavia opintoja esimerkiksi niin sanottujen pääainevalintojen kautta. (Diakonia-ammattikorkeakoulussa opiskelijat hakevat suoraan ammattikorkeakoulun eri suuntautumisvaihtoehtoihin.) Näiden kautta oppija voi sekä laajentaa että syventää osaamistaan erityisesti asiakastyön ja asiakastyössä käytettävien sosiaalialan työmenetelmien osalta. Vaihtoehtoisia tai suuntaavia ammattiopintoja sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) tutkintoon johtavassa koulutuksessa on ammattikorkeakoulukohtaisesti tarjolla muun muassa seuraavilta sisältöalueilta:

- lapsi-, nuoriso- ja perhetyö,
- mielenterveystyö,
- päihdetyö,
- erityiskasvatus sekä vammais- ja kehitysvammaistyö sekä
- vanhustyö.

Sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK) tutkinnon työelämävastaavuus on toimiva. Ammattikorkeakoulut ovat myös eri käytännöin koonneet työelämätahoilta palautetta koulutusohjelmatyönsä tueksi ja tämän kehittämiseksi. Koulutusohjelmatyössä on hyödynnetty myös sosiaalialan koulutusohjelmista valmistuneilta alumneilta koottua palautetta. Koulutusohjelmatyössä haasteellisena koetaan sosiaalialan sisäisen työnjaon osittainen selkiytymättömyys (vrt. esim. varhaiskasvatuksen ja päivähoiton työala sekä sosiaalialan, sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keskinäinen suhde). Sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (AMK), sosiaalialan koulutusohjelman sosionomi (ylempi AMK) ja yliopistojen sosiaalityöntekijä tutkintojen keskinäistä suhdetta ja työelämävastaavuutta tulee jäsentää edelleen näiden tuottaman osaamisen sekä työelämävastaavuuden että työelämän tarpeiden ja tehtävien näkökulmasta siten, että ne muodostavat toimivan ja työelämässä toisiaan tukevan kokonaisuuden niin sosiaalialan asiakastyön kuin johtamisen ja kehittämisen näkökulmasta.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen (sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)) suunnittelu, toteutus ja arviointi ovat toteutuneet ja toteutuvat kiinteästi yhteistyössä sosiaalialan työelämätahojen kanssa. Laaja-alaisuus ammattiosaamisen lähtökohtana pohjaa sosiaalialan työelämän tarpeisiin kuten myös osaamisen ja asiantuntijuuden syventämisen tarve sosiaalialan tietyille työalueille ja tämän mukaisiin työmenetelmiin. Ammattikorkeakouluopiskelijan näkökulmasta osaamisen syventäminen mahdollistuu vaihtoehtoisin tai suuntaaviin ammattiopintoihin sekä harjoittelujen työelämäympäristöihin liittyvien valintojen välityksellä sekä työelämän tutkimus- ja kehittämisprojekteihin osallistumisena että opinnäytetyön avulla.

Sosiaalialan tulevaisuus näyttäytyy monimuotoisena. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutettujen (sosionomi (AMK)) toimijoiden osaamisessa on tulevaisuudessa vankasti läsnä niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskuntatason ymmärrys ja analyysitaito. Sosiaalialan ammattikorkeakoulujen perustutkinnon sosionomi (AMK) välittämässä tulevaisuuden työelämän kuvauksessa korostuvat kysymykset koskien:

- ihmisen sosiaalista muutosta (esim. yksilöitymisen ja yhteisöllisyyden piirteet),
- yhteiskunnallista muutosta ja toimintaympäristön muutosta (mm. tarve-, talous- ja normimääritykset),
- globalisaatiota, kansainvälistymistä, monikulttuurisuutta ja kulttuurinen monimuotoisuutta,
- sosiaalialan palvelurakenteiden muutosta, monialaisuutta ja sosiaalialan palvelujen monituottajuutta (julkinen, yksityinen ja kolmas sektori),
- asiakkaan, ihmisen hyvinvoinnin sekä turvallisuuden kokemuksen edistämistä ja hänen ohjaukseen että tukemistaan,
- osaamisen ja asiantuntijuuden jatkuvan kehittämisen tarvetta, sosiaalisen asiantuntijuuden jäsentämistä ja tähän liittyvän ammatti-identiteetin rakentamista sekä
- tutkimus- ja kehittämisosaamista.

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkinnossa sosionomi (AMK) kansainvälisyys on luonnollinen osa niiden toteuttamista. Kansainvälisyys todentuu sosiaalialalla muun muassa vieraskielisenä opetuksena (pääosin englanniksi), vieraskielisen oppimateriaalin käyttönä, kansainvälisinä opiskelu- ja harjoitteluvaihtoina, kansainvälisinä opettaja- ja asiantuntijavaihtoina sekä kansainvälisinä projekteina ja tutkimus- ja kehittämistoimintana, joissa sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelijat voivat olla mukana ja osallisina. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen opetuksessa ja oppimisessa tulevat asiasisältöinä esiin muun muassa kansainvälistyminen, globaaleihin ilmiöihin ja kehityskulkuihin perehtyminen, Euroopan yhteisö ja sen ohjausulottuvuus, monikulttuurisuus, erilaisuuteen ja erilaisuuden kohtaamiseen sekä yhteistyöhön liittyvät kysymykset että kotikansainvälistyminen. Näiden sisältöjen mukanaolo opetuksessa ja oppimisessa luovat pohjaa kansainvälisyyteen liittyvien teemojen kokonaistarkastelulle.

Englanninkielistä ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintoon johtavaa koulutusohjelmaa ”Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services” toteuttavat Diakonia-ammattikorkeakoulu, Kemi - Tornio ammattikorkeakoulu, Laurea - ammattikorkeakoulu, Metropolia ammattikorkeakoulu ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Tämä maantieteellinen tilanne kuvaa tämän hetkistä suhdetta englanninkielisiin ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintoihin myös muutoin. Nämä nähdään tällä hetkellä valtakunnallisesti perusteltuina ja pääkautpunkiseudulla näille annetaan ehdoton tarve, mutta maantieteellisesti näitä ei pidetä toisaalta aina välttämättöminä alueelliset työmarkkinat huomioiden. Englanninkieliset ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkinnot kuuluvat kuitenkin alan tulevaisuuden kehitykseen. Ne antavat jo nyt opiskelijoilleen erityistä osaamista maahanmuuttajien parissa tehtävään työhön sekä monikulttuuriseen työhön että monikulttuuriseen ohjaustyöhön. Englanninkielisten ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen toteutuksessa haasteellisena on koettu erilaisiin (kansallisiin) hyvinvointipalvelumalleihin ja -järjestelmiin perehtyminen ja toisaalta riittävä suomalaisen sosiaalialan työn sekä palvelujärjestelmän edellyttämän osaamisen saavuttaminen erityisesti silloin, kun sosiaalialan ammattikorkeakouluopiskelija on tullut suorittamaan opintoja Suomen rajojen ulkopuolelta (vrt. suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin sekä kielen vieraus). Ammattikorkeakoulujen englanninkielisten sosiaalialan perustutkintojen osalta tulisi yleisesti ja selkeämmin linjata, mielle työmarkkinoille opiskelijoita ensisijassa koulutetaan: kansallisille, eurooppalaisille vai globaaleille työmarkkinoille?

2.1.2 Geronomi (AMK) ja Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnoista

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoihin johtavista koulutusohjelmista

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoihin johtavaa koulutusta tarjoavat muuttamat sosiaali- ja/ tai terveysalan ammattikorkeakoulutusta tarjoavista ammattikorkeakouluista. Vanhustyön koulutusohjelmassa opiskelija saavuttaa geronomi (AMK) tutkinnon. Koulutusohjelma välittää kuvaa vanhustyöstä sosiaali- ja terveysalojen yhteisenä toiminta-alueena. Geronomi (AMK) tutkinnon pohja on laaja-alaisuudessa ja moniammattillisessa yhteistyössä. Geronomin (AMK) tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten hyvinvointia, sosiaalista osallisuutta, terveyttä ja toimintakykyä. Geronomin (AMK) osaaminen perustuu monitieteiseen gerontologisen tiedon sekä gerontologisen hoitotyön että kuntoutus- ja sosiaalialantyyntöjen asiantuntemuksen integroituneeseen soveltamiseen niin yksilö- kuin ryhmäkohtaisessa vanhustyössä. Geronomi (AMK) työskentelee vanhustyön palvelujen tuottajana, koordinoijana, suunnittelijana ja kehittäjänä erilaisissa vanhustyön toimintaympäristöissä. Geronomin (AMK) osaamisen tarkastelussa korostuvat eettiset ja asiakastyön taidot sekä vuorovaikutus- ja yhteistyövalmiudet. Lisäksi geronomi (AMK) osaamisessa on keskeistä vanhuspolitiikan ja vanhuspalvelurakenteen tuntemus sekä työmenetelmien että johtamisen ja työyhteisöjen kehittämiseen liittyvä tutkimus-, kehittämis- ja projektiosaaminen.

Kuntoutuksen ohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelmassa toteutuva kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon lähtökohta on myös monialaisuudessa ja monitieteisyydessä. Koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa osaajia laaja-alaisesti kuntoutuksen eri toimintaympäristöihin, jotka osaavat suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää kuntoutustoimintaa sekä kuntoutujille taroituksenmukaisia palveluja. Kuntoutuksen ohjaaja osaa hyödyntää ja tukea eri-ikäisten kuntoutujien voimavaroja ja vahvuuksia sekä jäsentää heidän kuntoutukseensa ja sosiaaliturvaansa liittyviä tekijöitä. Työskentelyssä keskeistä on asiantuntijana toimiminen moniammattillisessa työtiimissä, jolloin kuntoutuksen ja kuntoutusohjauksen laatu ja vaikuttavuus tulevat myös moniulotteisesti arvioiduksi. Tähän arviointiin voidaan pohjata myös kuntoutustoiminnan tutkimusta ja kehittämistä.

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoihin johtavia koulutusohjelmia on suunniteltu ja toteutettu näiden työalueiden työelämätahoja kuullen. Koulutusohjelmien työ- ja tehtäväkentän rajaus on helpottanut yhteistyösuhteiden luomista ja ylläpitoa keskeisiin työelämätahoihin. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen koulutusohjelmien työelämäläheisyys on toimivaa.

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoihin johtavissa koulutuksissa kansainvälinen näkökulma on pitkälti läsnä samalla tavoin kuin edellä sosiaalialan koulutusohjelmassa sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan koulutuksen yhteydessä esitettiin (Ks. luku 2.2.). Arcada yrkeshögskola toteuttaa lisäksi pääkaupunkiseudulla vanhustyön koulutusohjelmaa englanninkielellä: Human Ageing and Elderly Service, Bachelor of Social Services and Health Care.

Rikosseuraamusalan koulutusohjelma (sosionomi (AMK)) muodostaa vähäisen erityiskysymyksen ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmien tarkastelussa, koska kyseistä koulutusohjelmaa toteuttaa vain yksi ammattikorkeakoulu, Laurea - ammattikorkeakoulu. Rikosseuraamusalan koulutusohjelmalle on laadittu osaamiskuvaus muiden koulutusohjelmien ja näiden tutkintojen tavoin.

2.2 Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen tutkintonimikkeiden kokonaisuudesta

Tutkintonimikkeet opiskelijoiden ja sidosryhmien näkökulmasta

Sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintonimikkeet muodostavat niin ammattikorkeakouluopiskelijoiden kuin sidosryhmätahojen näkökulmasta melko selkeän kokonaisuuden ja niiden yhtymäkohdat koulutusohjelmiin ovat tunnistettavat. Sosionomi (AMK) ja geronomi (AMK) tutkinto ja nimike näyttävät selkeämpinä sosiaalialan näkökulmasta, mutta kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon ja nimikkeen tilanne on haasteellisempi. Tämä voi mieltä liian yksipuolisesti vain fyysisen kunnan ylläpitoon ja fyysiseen kuntoutumiseen sekä harmillisimmillaan kuntosaleilla tapahtuvaan ohjaukseen (vrt. kuntosaliohjaaja). Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintonimikkeelle on kuitenkin haasteellista löytää kuvaavampaa nimikettä.

Sosionomi (AMK) tutkinnon ja nimikkeen tunnettavuus ja käyttö olisi nykyistä varmempaa, jos sosiaalialaa koskeva kelpoisuuslainsäädäntö ja kuntien henkilöstöpolitiikka olisivat nykyistä yksiselitteisempää ja johdonmukaisempaa. Epäselvyydet peilautuvat erityisesti varhaiskasvatukseen ja päivähoiton tehtäväkentteisiin ja kelpoisuuksiin sekä kysymyksiin sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön suhteesta että sosiaalityöntekijän pätevyydestä. Sosionomi (AMK) tutkinnon ja yliopistojen sosiaalityön koulutuksen (sosiaalityöntekijä) välistä suhdetta tuleekin nykyisestä jäsentää. Muutoin kysymyksiä ovat tuottaneet sosionomi (AMK) tutkinnon suorittaneiden henkilöiden sijoittuminen vammaistyön ja kehitysvammatyön sekä vanhustyön eri työtehtäviin. Tällöin kysymykset ovat usein kohdentuneet työtehtävissä tarvittavan erityisosaamisen (esim. vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät) tai lääkehoidon ja -laskujen hallintaan.

Sekä geronomi (AMK) että kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen ja nimikkeiden tunnettavuutta valtakunnallisesti tulee lisätä. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen ja nimikkeiden antamaa osaamista ja kelpoisuutta sosiaali- ja terveystalouden työ- ja tehtäväkentille tulee myös jäsentää nykyisestä työelämän tarpeet huomioiden. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon osalta on tärkeää varmistaa koulutusohjelman riittävä sisällöllinen vastaavuus niin sosiaalialan kuin terveystalouden tehtäviin koulutusohjelman tuottaman osaamisen näkökulmasta. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon paikkaa on harkittu myös terveystalouden ammattikorkeakoulutuksen yhteydessä, vaikka se tuottaa osaajia sosiaali- ja terveystalouden rajapinnoille (ks. myös Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2006: 24, Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon, Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, keskeinen osaaminen ja vähim-

mäisopintopisteet). Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon tulee sijoittua sosiaali- ja terveysalan yhteeseen.

Laurea - ammattikorkeakoulu tarjoaa rikosseuraamusalan koulutusohjelmaa, joka tuottaa sosionomi (AMK) tutkinnon. Kyseinen koulutusohjelma on selkeästi rajattu ja kapea-alainen verrattuna muuhun sosionomi (AMK) tutkinnon antamaan ammattikorkeakoulutukseen. Näin ollen voi kysyä, tulisiko sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kokonaisuuden hallittavuuden näkökulmasta rikosseuraamusalan koulutusohjelman antaa tutkintonimike, mikä vankemmin kuvaa koulutusohjelman sisältöä ja sen tuottamaa ammattiosaamista rikosseuraamusalan näkökulmasta? Rikosseuraamusalan koulutusohjelma on kuitenkin erillisenä koulutusohjelmalla tarkoituksenmukainen, ja sosionomi (AMK) tutkintonimike soveltuu myös rikosseuraamusalalle. Tilanne ei myöskään ole aiheuttanut epäselvyyksiä työelämän näkökulmasta. Tutkintonimikkeiden määrän lisääminen ei liene tarkoituksenmukaista, ajatellen ammattikorkeakoulujen antaminen tutkintonimikkeiden kokonaisuutta.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon virkoihin kelpoistavaa ammattikorkeakoulutusta sosiaalialan koulutusohjelmissa tarjoavat Diakonia-ammattikorkeakoulu ja Novia yrkeshögskola. Tämä tilanne on hakijan näkökulmasta hallittava, kun hakeminen tapahtuu pääsääntöisesti Suomen evankelisluterilaisen kirkon virkoihin pätevässä ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmissa omiin suuntautumismuutoksiinsa ja näiden tuottamista tutkinnoista käytetään nimityksiä sosionomi (AMK) - kirkon nuorisotyöohjaaja ja sosionomi (AMK) -diakoni.

2.3 Sosiaalialan ylempät ammattikorkeakoulututkinnot ammattikorkeakoulussa

Sosiaalialan ammattikorkeakouluopinnot muodostavat ammattikorkeakoulujen 210 opintopisteen laajuisista perustutkinnoista (ks. luku 2) ja ammattikorkeakoulun perustutkinnon jälkeen suoritettavasta 90 opintopisteen laajuisesta ylempästä ammattikorkeakoulututkinnosta. Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen suorittamisen jälkeen hankittava, vähintään kolmen vuoden työkokemus sekä 90 opintopisteen laajuinen ylempi ammattikorkeakoulututkinto johtavat ammattikorkeakoulun perustutkinnosta riippuen sosionomi (ylempi AMK), geronomi (ylempi AMK) tai kuntoutuksen ohjaaja (ylempi AMK) tutkintoihin. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluu syventäviä ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja sekä opinnäytetyö.

2.3.1 Sosiaalialan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien kokonaisuudesta

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta sosiaalialan koulutusohjelmista

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan sosiaalialan koulutusohjelmaan ovat ammattikorkeakoulut laatineet yhteisen perusrakenteen, mikä osaltaan varmistaa sen kohdentuvuuden sosiaalialan laajoihin osaamiskokonaisuuksiin mutta tarjoaa samalla riittävän väljyyden ammattikorkeakoulukohtaisen profiilin rakentamiseen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan sosiaalialan koulutusohjelmaan. Riittävä väljyys perusrakenteessa mahdollistaa myös alueellisten painotusten huomioimisen (vrt. esim. pääkaupunkiseudulla sosiaalialan työssä kohdatavat osaamisen erityistarpeet). Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa sosiaalialan koulutusohjelmissa yhteisen perusrakenteen ja ammattikorkeakoulukohtaisten profiilien ohella on huomioitu osaamiskokonaisuuksien laaja-alaisuuden säilyttäminen sen välityksellä, että asioiden tarkastelu toteutuu globaalista, Euroopan yhteisön, kansalliselta, alueelliselta ja paikalliselta tasolta.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan sosiaalialan koulutusohjelman yhteisen perusrakenteen määrittäminen on ohjannut yhdessä sovittu kompetenssi- ja osaamiskuvaukset. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon sosiaalialan koulutusohjelman perusta on laaja-alaisuudessa siten, että koulutusohjelmaan sisältyvät yhteiskuntaa koskevat ja sosiaalialan teoreettiset jäsenyydet, asiakastyön ja sen työorientaatioiden sekä työmenetelmien tuntemus, verkostoitunut asiantuntijan työote, tutkimus- ja kehittämisopinnot sekä johtamiseen liittyvät sisällöt ovat sovellettavissa työskentelyyn sosiaalialan eri toimintaympäristöissä ja eri työtehtävissä.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien sosiaalialan koulutusohjelmien lähtökohta on jo sinällään tulevaisuusorientoitunut ja ennakoitiosaamista korostava. Koulutusohjelmat välittävät moniulotteista kuvaa koulutusjärjestelmän, työmarkkinoiden ja hyvinvointipalvelujen kehittämishaasteista. Lähtökohdan muodostaa näkemys, että asiantuntijatyö edellyttää tulevaisuudessa niin laaja-alaisuutta kuin oman toimialan substanssin syvällistä tuntemusta, kun toimitaan verkostoituneesti osana monimuotoista sosiaali- tai hyvinvointipalvelujärjestelmää. Tulevaisuuden työelämävaateena painottuvat myös tutkimuksellinen osaaminen, valmius työn ja työmenetelmien kehittämiseen sekä toimijan oman osaamisen ja asiantuntijuuden jatkuva uudistaminen ja kehittäminen. Merkittävässä asemassa ovat myös johtamiseen ja lähiesimiestyöhön liittyvät valmiudet. Tulevaisuuden työelämää ja sosiaalialaa koskien voi kokoavasti todeta, että keskiössä on toiminnallinen, tajunnallinen ja oppiva ihminen (asiakas), jonka on kyettävä asettamaan itselleen tavoitteita ja arvioimaan etenemistä niiden suuntaisesti niin yksilön kuin yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta; toisaalta yhteiskunta ja työelämä ovat muutoksessa, mutta tätä muutosta voidaan ymmärtää ja osin hallita ohjauksen, oppimisen, tutkimuksen ja kehittämisen sekä johtamisen keinoin, näiden toteutuessa eri toimijoiden kesken ja välillä.

Sosiaalialan luonteesta ja sosiaalialan kehittämishaasteista johtuen ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa sosiaalialan koulutusohjelmissa on elävänä läsnä monialaisuuden ja moniosaamisen näkökulmat sekä verkostoituvan asiantuntijuuden mukanaan tuoma haaste palvelukentän laaja-alaisesta tuntemuksesta. Moniosaamisen haasteeseen vastaa ja tätä osaltaan palvelee myös monitieteinen lähtökohta, sekä eri sosiaalialan tai laajemmin terveys- ja hyvinvointityön toimijoiden keskustelu ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien toteutuksissa (vrt. esim. opiskelijoiden osallistuminen sosiaalialan tai kuntoutus-, sosiaali- ja terveysalojen eri toimintaympäristöistä).

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien sosiaalialan koulutusohjelmien maisteritasoisuus on jo näissä lähtökohtaisena tekijän. Ne ovat työläheisiä ja käytäntöorientoituneita ja teoreettisesti hallittuja; niissä teoreettiseen tietoon ja tieteelliseen tutkimusosaamiseen linkittyä ammatillinen kehittämisosaaminen. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa sosiaalialan koulutusohjelmissa tutkimus- ja kehittämis- ja innovaatiot pohjaavat sosiaalisen työssä kohdattavien ilmiöiden tarkasteluun ja analysointiin sekä tämän myötä työtä ohjaavan teorian ja työkäytäntöjen kehittämiseen että toimijakohtaisen (opiskelijan) osaamisen ja asiantuntijuuden lisäämiseen ja vahvistamiseen.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa sosiaalialan koulutusohjelmissa ammattikorkeakoululainsäädännön määrittelemät tavoitteet täyttyvät oman ammattialan syventävien opintojen suorittamisen, kansainvälisten yhteyksien hyödyntämisen sekä tutkimus- ja kehittämisvalmiuksien että johtamis- ja lähiesimiestaitojen kehityksen ja vahvistumisen kautta (VN asetus ammattikorkeakouluista 2003/ 32). Kriittisen tekijän voivat muodostaa englannin ja ruotsin kielten taito, millä on yhteys opiskelijan koulutushistoriaan ja taitotasoon ylempään ammattikorkeakoulututkinnon opintojen käynnistyessä.

2.3.2 Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen koulutusohjelmien suhteesta muihin koulutuksiin

Ammattikorkeakoulut tarjoavat oppijoille ammattikorkeakoulujen perustutkintojen ja ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ohella muun muassa ammattillisia erikoistumisopintoja. Ammatillisten erikoistumisopintojen laajuus on pääsääntöisesti 30 opintopistettä. Ammattikorkeakoulujen ammatillisten erikoistumisopintojen voitaneen tulkita sijoittuvan eurooppalaisen ja kansallisen osaamistasokuvauksen perusteelle tasolle kuusi, kun taas ylempät ammattikorkeakoulututkinnot sijoittuvat tasolle seitsemän. Ammatilliset erikoistumisopinnot edellyttävät ammattikorkeakoulun perustutkinnon suorittamista. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ja ammatillisten erikoistumisopintojen välinen suhde ja ero on selkä. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon ovat laaja-alaisesti niin ammatillisia valmiuksia kuin tutkimus- ja kehittämissaamista sekä johtamistaitoja lisääviä tutkintoja. Ammatilliset erikoistumisopinnot eivät ole tutkintoja. Ne ovat pääsääntöisesti tietylle työalueelle tai teemaan tai työmenetelmään rajattuja koulutuskonaisuuksia.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat sosiaalialan koulutusohjelmat ovat ylempiä korkeakoulututkintoja ja täten maisteritasoisia. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien sosiaalialan koulutusohjelmien ja saman alan yliopistollisten maisterikoulutusten väliltä voi löytää yhtymäkohtia koskien sosiaalisen sisältöjä ja opetusmenetelmiä. Verrattaessa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia sosiaalialan koulutusohjelmia suhteessa saman alan yliopistolliseen maisterikoulutukseen (sosiaalityö) muodostaa selkeän eron kuitenkin soveltavan tutkimuksen, käytäntöläheisyyden ja -lähtöisyyden sekä työn, työmenetelmien ja työyhteisöjen vankka kehittämisorientaatio. Ylempään sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoon johtavissa sosiaalialan koulutusohjelmissa esimerkiksi kehittämistyöhön (opinnäytteeseen) kiinnittyvä ohjausprosessi toteutetaan yhdessä työelämätaahojen edustajien kanssa.

2.3.4 Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tutkintonimikkeet opiskelijoiden ja sidosryhmien näkökulmasta

Ammattikorkeakouluissa sosiaalialaan kytkeytyvän sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) perustutkinnon suorittaneita henkilöitä on hakeutunut muun muassa (1) sosiaalialan, (2) sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen, (3) terveyden edistämisen sekä (4) kuntoutuksen koulutusohjelmiin suorittamaan ylempää korkeakoulututkintoa. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneen henkilön tutkintonimike määrittyy hänen ammattikorkeakoulun perustutkintonsa perusteella, esimerkiksi sosionomi (ylempi AMK), geronomi (ylempi AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (ylempi AMK) edellyttäen, että tutkinnonsuorittajan ammattikorkeakoulututkinnon ja ylempään ammattikorkeakoulututkinnon välillä on alakohtainen johdonmukaisuus. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tutkintonimikkeet eivät vielä ole riittävän tunnettuja ja yksiselitteisiä opiskelijoiden eivätkä sidosryhmätahojen (työelämätaahojen) näkökulmasta. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden henkilöiden tilannetta ja tunnettavuutta ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneina henkilöinä selkiyttäisi työmarkkinoilla maisteri tai ammatillinen maisteri nimikkeen käyttöönotto ja vakiinnuttaminen.

2.4 Kehittämisen- ja muutosesitykset sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen näkökulmasta

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelmien tilanne - niin perustutkintojen kuin ylempien ammattikorkeakoulututkintojen osalta - **näyttäytyy tällä hetkellä toimialaa palvelevana ja riittävän selkeänä** niin sosiaalialan ammattikorkeakouluopintoihin hakeutuvien kuin näitä suorittavien opiskelijoiden että työelämätaahojen näkökulmasta. Sosiaalialan ammatti-

korkeakoulututkintojen tunnettavuutta työelämässä ja sosiaalialan eri työtehtäviin antamaa kelpoisuutta tulee toki edelleen työstää erityisesti geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) sekä sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon osalta. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoja on myös sytä kehittää sosiaali- ja terveystalojen yhteisinä tutkintoina (monialaisina tutkintoina).

Ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK) tutkinnon mutta myös muiden tutkintojen näkökulmasta on perusteltua, että opiskelijat hakevat jatkossakin suorittamaan kyseistä koulutusohjelmaa ja sen mukaista tutkintoa, näin sillä että sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan koulutusohjelman sisällä on mahdollista tehdä suuntautumista sosiaalialan eri työalueille. Laaja-alaisuus mutta samalla sosiaalialan osaamisen syventäminen sosionomi (AMK) tutkinnon yhteydessä pohjaa työelämätarpeisiin.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen yhteydessä koulutusohjelma- ja tutkintolähtöinen käytäntö on perusteltu myös verrattuna alan tiedeyliopistokoulutukseen ja yliopistotahon kanssa tehtävään yhteistyöhön. Sosiaalialan ammattihenkilöstön pätevyyskäytäntöä säätelee Laki sosiaalialan ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005/274.

Sosiaaliala	Sosiaali- ja terveystalo (monialaisuus)
Sosiaalialan koulutusohjelma (210 op), Sosionomi (AMK)	Kuntoutuksen ohjauksen ja suunnittelun koulutusohjelma (210 op), Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)
Utbildningsprogrammet inom det sociala området (210 op), Socionom (YH)	Vanhustyön koulutusohjelma (210 op), Geronomi (AMK)
Programme in Social Services (210 op), Bachelor of Social Services, Sosionomi (AMK)	
Rikosseuraamusalan koulutusohjelma (210 op), Sosionomi (AMK)	

2.4.1 Kehittämis- ja muutosesitykset koskien ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen koulutusohjelmakokonaisuutta

Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveystalon ammattikorkeakoulututkinto, Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK) tutkinto tarjoaa vankan osaamispohjan sosiaalialan keskeisten korkeakoulutason kompetenssien omaksumisen ja hallinnan kautta ja tämän myötä valmiuden sosiaalialan korkeakoulutason tehtäviin. Sosiaalialan koulutusohjelmassa suoritettava sosionomi (AMK) tutkinto on tavoitteiltaan, sisällöiltään ja täten myös osaamisalueiltaan laaja-alainen, mikä vertaantuu ammattialan työkentän moninaisuuteen ja tarpeisiin. Sosionomi (AMK) tutkintoon johtavien koulutusohjelmatoeuteusten sisällä voidaan tarjota erikoistumista tuottavia opiskelu- ja oppimispolkuja siten, että niin sosiaalialan kansalliset kehittämisshaasteet ja sosiaalialan alueelliset työelämätarpeet kuin ammattikorkeakoulujen painopistealueet tulevat huomioituiksi.

Sosionomi (AMK) tutkintoon johtaviin koulutusohjelmiin sisältyvä samanaikainen laaja-alaisuuden ja syvenevän sekä erikoistuvan osaamisen vaade on taattavissa koulutusohjelmien joustavuus säilyttäen, jolloin voidaan reagoida myös sosiaalialan ajankohtaisiin kehittämishaasteisiin. Sosionomi (AMK) tutkinnossa suuntautumisen mahdollisuuksia on rakennettu tällä erää niin asiakastyön kuin sosiaalialan työmenetelmien kautta, muun muassa:

- Varhaiskasvatustyö tai lapsi-, nuoriso- ja perhetyö sekä lastensuojelutyö,
- Aikuisosiaalityö,
- Seniori- ja vanhustyö,
- Vammaistyö ja erityiskasvatus,
- Sosiaalipalvelutyö tai toimeentuloturvyö,
- Toiminnalliset menetelmät (ilmaissulliset ja luovat menetelmät) tai terapeuttiset painotukset (esimerkiksi musiikkiterapia) ja
- Sosiokulttuurinen työ, sosiaalipedagoginen työ ja/ tai yhteisötyö.

Sosionomi (AMK) tutkinnon tilanne näyttäytyy riittävän selkeänä niin koulutukseen hakeutuvien, tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kuin sidosryhmätahojen, kuten sosiaalialan työelämätahojen näkökulmasta. Lisäselkiyttämisen tarve sosionomi (AMK) tutkintoon johtavan koulutuksen sisällä kohdentuu ensisijassa kelpoisuuden saavuttamiseen varhaiskasvatuksen ja päivähoidon tehtäviin; lisäjäsennystä tarvitaan sosionomi (AMK) tutkintoon johtavien koulutusohjelmien suhteesta yliopistojen sosiaalityön koulutuksiin sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön välisistä kysymyksistä ja työtehtävistä.

Rikosseuraamusalan koulutusohjelma johtaa sosionomi (AMK) tutkintoon. Rikosseuraamusalan koulutusohjelmaa toteuttaa vain Laurea - ammattikorkeakoulu ja se kohdentuu rajatulle työkentälle. Rikosseuraamusalan koulutusohjelman raamien johdosta sosionomi (AMK) tutkinnon käyttö on myös tässä yhteydessä toimivaa. Rikosseuraamusalan ja sosiaalialan työkentältä on myös yhteisiä työalueita.

Sosiaalialan koulutusohjelmaan, sosionomi (amk) kiinnittyy omina suuntautumisvaihtoehtoinaan myös Suomen evankelisluterilaisen kirkon diakonia ja kirkon nuorisotyönohjaajan tehtäviin kelpoistavat suuntautumisvaihtoehdot. Tilanne on perusteltu muun muassa sosiaalialan ja kirkon työalan yhteistyömahdollisuuksien johdosta.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen ja sen perustutkintojen tarkastelun yhteydessä on hahmotettu vaihtoehtoista lähestymistapaa siten, että sosiaalialalle johtaisi vain yksi sosiaalialan koulutusohjelma, mihin sisältyisi sekä suuntautumisvaihtoehtoja että suuntautumisia (vrt. pääaine). Sosiaalialalle hakeutuva hakisi tällöin suuntautumisvaihtoehtoon; suuntautumisten muodostumisessa tulisi huomioiduksi niin sosiaalialan työn rakenne kuin alueelliset ja paikalliset tarpeet.

Sosiaalialan koulutusohjelma

- Sosiaalialan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) tutkinto
 - Suuntautumiset (vrt. pääaine), esimerkiksi
 - Varhaiskasvatustyö
 - Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö (mm. lastensuojelutyö ja nuorisotyö)
 - Aikuisosiaali- ja toimeentuloturvyö
 - Seniori- ja vanhustyö
 - Vammais- ja erityiskasvatustyö,
- Sosiaalialan ja diakonityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) -diakoni tutkinto
- Sosiaalialan ja kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) -kirkon nuorisotyön ohjaaja tutkinto
- Rikosseuraamusalan suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) tutkinto

- Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma, kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinto
- Vanhustyön suuntautumisvaihtoehto, geronomi (AMK) tutkinto

Edellä esitetty, vaihtoehtoinen tarkastelu ei kuitenkaan ole kannatettava. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus on tiivistetty harvojen koulutusohjelmien yhteyteen ammattikorkeakoulutoiminnan käynnistyessä, joten nykyinen koulutusohjelmarakenne on toimiva. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutus vaatii rakenteen, mikä mahdollistaa laaja-alaisen mutta samalla syvenevän, erikoistuvan osaamisen omaksumisen, niin yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kuin kansallisiin ja alueellisiin tarpeisiin tarvittaessa reagoiden. Lisäksi jo koulutukseen hakuvaiheessa on kyettävä turvaamaan riittävä hakeutuminen sosiaalialan ja siihen kytkeytyvien työalojen piiriin. Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen osalta on myös perusteltua edetä sosiaali- ja terveysalan yhteistyön kautta.

Johtopäätökset

- Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) on toimiva niin alalle hakeutuvien alan opiskelijoiden kuin työelämän näkökulmasta, eikä tähän kohdennu muospaineita.
- Sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (AMK) tutkinnon tavoin tulee toteuttaa ruotsinkielisistä sosiaalialan ammattikorkeakoulusta (Utbildningsprogrammet inom det sociala området, Socionom (YH)) ja englanninkielistä ammattikorkeakoulutusta (Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services, Sosionomi (AMK)).
- Sosiaalialan koulutusohjelmaan, sosionomi (amk) tutkintoon sisältyvien sosiaalipedagogiikan ja varhaiskasvatuksen opintojen (60 op), mitkä kelpoistavat päivähoitossa lastentarhanopettajan tehtävään, suoritusmahdollisuutta sosionomi (amk) tutkinnon suorittamisen jälkeen tulee uudelleen tarkastella työelämässä olevan lastentarhanopettajatarpeen johdosta.
- Sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (amk) tutkinnon yhteyttä sosiaaliohjaukseen ja sosiaalityöhön tulee vielä jäsentää.

Vanhustyön koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, Geronomi (AMK)

Geronomi (AMK) tutkinto on rajattu selkeäsi yhteen ilmiöalueeseen sekä työalaan. Se puoltaa paikkaansa sosiaali- ja terveysalojen yhteisenä koulutusohjelmana, kun huomioidaan väestön ikääntymisen mukanaan tuomat sosiaali- ja terveysalojen sekä laajemmin hyvinvointipalvelujen tulevat kehittämishaasteet. Geronomi (AMK) tutkintonimike on koulutusohjelmaa ja sen tuottamaa työelämäkelpoisuutta kuvaava. Geronomi (AMK) tutkinnon yleistä tunnettavuutta tulee kuitenkin vahvistaa markkinoinnin ja tiedotuksen keinoin. Geronomi (AMK) koulutuksen tunnettavuuden vahvistaminen työelämätoimijoiden keskuudessa on hyvin merkittävää. Geronomi (AMK) tutkinnon suorittaneiden henkilöiden sijoittumista vanhustyön eri toimintaympäristöihin tuleekin jäsentää edelleen yhdessä vanhustyön toimijoiden kanssa.

Johtopäätökset

- Vanhustyön koulutusohjelmaa, geronomi (AMK) tulee kehittää sosiaali- ja terveysalojen yhteisenä tutkintona ja näiden alojen kiinteän yhteistyön kautta.
- Työelämätahojen tietoisuutta geronomi (AMK) tutkinnosta ja sen omaavien osaamisesta tulee lisätä.

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma, Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnolle ja tämän tutkinnon omaavien henkilöiden osaamiselle ja asiantuntijuudelle on kiistatta tarve sosiaali- ja terveysaloilla sekä laajemmin hyvinvointia ja terveyttä tuottavissa palveluissa. Kuten geronomi (AMK) tutkinnosta myös kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnosta tietoisuutta tulisi vahvistaa. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintonimikkeen selkeyttä voi arvioida kriittisesti sen liian suoraviivaisesti fyysisen kunnan ja liikuntakyvyn ylläpitoon ja edistämiseen ajoittain luomien mielikuvien johdosta. Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintoon johtavan koulutusohjelman tavoitteita ja sisältöjä tulee tarkastella kriittisesti ja kehittää siten, että riittävä sosiaalialan ja terveysalan osaaminen todentuu, ja täten kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon suorittaneilla on riittävä osaaminen työllistyessään niin sosiaalialalle kuin terveysalalle.

Johtopäätökset

- Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelmaa, kuntoutusohjaaja (AMK) tulee kehittää sosiaali- ja terveysalojen yhteisenä tutkintona ja näiden alojen kiinteän yhteistyön kautta.
- Työelämätahojen tietoisuutta kuntoutusohjaaja (AMK) tutkinnosta ja sen omaavien osaamisesta tulee lisätä.

2.4.2 Kehittämis- ja muutosesitykset koskien ammattikorkeakoulujen sosiaalialan perustutkintojen tutkintonimikkeitä

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutukseen linkittyvät perustutkintojen kautta sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaajan (AMK) tutkintonimikkeet. Nämä tutkintonimikkeet tulee säilyttää niiden nykyisissä koulutusohjelmayhteyksissä.

Geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintojen tunnettavuutta työelämässä tulee lisätä.

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkintonimikkeen selkeyttä työelämään nähden on pohdittu, mutta toimivampaa vastinetta ei ole löydetty.

2.4.3 Kehittämis- ja muutosesitykset koskien ammattikorkeakoulujen sosiaalialan ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja

Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot

Ammattikorkeakouluissa sosiaalialaan linkittyvien sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK) tutkinnon suorittaneita osaajia on hakeutunut (1) sosiaalialan, (2) sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen sekä (3) terveyden edistämisen koulutusohjelmiin suorittamaan ylempää korkeakoulututkintoa ja tämä on mahdollista myös (4) kuntoutuksen koulutusohjelmassa. Nämä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat palvelevat eri lähtökohdista sosiaalialalla työskentelevien osaamisen laajentamista sekä syventämistä että sosiaalialan työn ja työkäytäntöjen kehittämistä. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavista koulutusohjelmista sosiaalialan koulutusohjelmaa tulee edelleen jäsentää urana sosiaalialan eri toimintaympäristöissä tapahtuvaan työhön ja niin sosiaaliohjauksen kuin sosiaalityön eri työtehtäviin siten, että koulutusohjelma kohdentuu erityisesti sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön asiakastyön sekä työkäytäntöjen ja -menetelmien mutta myös johtamiseen että tutkimukseen ja kehittämiseen.

Tietoisuutta ylempien ammattikorkeakoulututkintojen tuottamasta osaamisesta ja asiantuntijuudesta tulee lisätä julkisuustyöllä. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneille on tarve sosiaalialan työkentällä, mutta nykyinen lainsäädäntö ei riittävästi huomioi ja mahdollista ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja sosiaalialan työtehtäviä ja toimia täytettäessä. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan sosiaalialan koulutusohjelman ja yliopistojen sosiaalityön koulutusohjelmien ja näiden tuottamien kelpoisuuksien suhdetta tuleekin edelleen tarkistaa niin työelämysuhteen kuin lainsäädöksä osalta. Tämän työskentelyn tulee kohdentua kelpoisuuslain tasolle koskien sosiaalityöntekijän kelpoisuutta, sillä niin Etelä-Suomessa (ruuhkasuomessa) kuin harvaan asutuilla alueilla on tarve rekrytoida sosiaalityöntekijän tehtäviin sekä sosiaalialan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon että sosiaalityön yliopistotutkinnon suorittaneita henkilöitä.

Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen yhteydessä tulisi ottaa myös käyttöön tutkintonimikkeenä maisteri tai ammatillinen maisteri nimike.

Johtopäätökset

- Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat (1) sosiaalialan, (2) sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen, (3) terveyden edistämisen sekä (4) kuntoutuksen koulutusohjelmat palvelevat kukin omasta lähtökohdastaan sosiaalialaa.
- Sosiaalialan koulutusohjelmassa suoritettava sosionomi (ylempi AMK) tutkinto tulee kohdentaa ja sitä tulee kehittää erityisenä sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen ylempänä koulutusohjelmana sekä tutkintona; sosiaalialan koulutusohjelman, sosionomi (ylempi AMK) tutkinto tulee rajata sosionomi (AMK) tutkinnon ja riittävän alan työkokemuksen omaaville.
- Sosionomi (ylempi AMK) tutkinto tulee jatkossa suoritettavaksi myös ruotsinkielisenä ja englanninkielisenä koulutusohjelmana.
- Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen, terveyden edistämisen sekä kuntoutuksen koulutusohjelmat tulee säilyttää monialaisina niin lähtökohdiltaan kuin osallistumismahdollisuudeltaan.
- Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen paikkaa ja tunnettavuutta työelämässä tulee yleisesti selkiyttää.

3. Liikunnan koulutusohjelmat ja tutkinnot

3.1. Liikunnan ammattikorkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat

Liikunnan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien rakenne on hyvin tiivis. Koulutusohjelmia on yhteensä kolme, joista yksi on suomenkielinen, yksi ruotsinkielinen ja yksi englanninkielinen. Suomen- ja ruotsinkieliset koulutusohjelmat ovat hyvin laaja-alaisia. Kaikille yhteisten opintojen lisäksi ne sisältävät useita valinnaisia ammatillisia opintokokonaisuuksia, joiden kautta opiskelijat voivat suuntautua työelämän eri painopistealueille.

Englanninkielinen koulutusohjelma lähtee samalla tavoin laaja-alaisista ammatillisista valmiuksista, mutta pienempien opiskelijamäärien vuoksi valinnaisten opintokokonaisuuksien osuus on pienempi. Englanninkielinen koulutusohjelma on kuitenkin tärkeä osa koulutusohjelmien kokonaisuutta ja se edistää monin tavoin koulutuksen kansainvälistymisen tavoitteita ammattikorkeakouluissa.

Koulutusohjelmien kokonaisuus liikunnassa on selkeä ja yhtenäinen. Se vastaa hyvin alan keskeisiä osaamisalueita ja on linjassa yliopistokoulutuksen kanssa. Myös opiskelemaan hakeutuville vaihtoehdot ovat selkeät.

3.2. Koulutusohjelmien nimet, tutkintonimikkeet ja koulutuksen järjestäjät

Liikunnan ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutusohjelmia on kolme:

1. Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma (210 op), Liikunnanohjaaja (AMK)
 - o HAAGA-HELIA, Kajaanin amk ja Rovaniemen amk
2. Utbildningsprogrammet för idrott och hälsopromotion (210 op), Idrottsinstruktör (YH)
 - o Arcada
3. Degree Programme in Sports and Leisure Management (210 op), Bachelor of Sports Studies
 - o HAAGA-HELIA ja Kajaanin amk

3.3. Liikunnan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavat koulutusohjelmat

Liikunnan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavia koulutusväyliä on nykyisin kaksi: liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma (HAAGA-HELIA) tai terveyden edistämisen koulutusohjelma/UP för hälsofrämjande (Rovaniemen amk ja Arcada). Lisäksi HAAGA-HELIA:lle on myönnetty oikeus järjestää englanninkielinen koulutusohjelma DP in Sport Development and Management ja se on tarkoitus käynnistää vuonna 2011. Vastaavat tutkintonimikkeet ovat Liikunnanohjaaja (ylempi AMK), Idrottsinstruktör (högre YH) ja Master of Sports Studies.

Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma sekä vastaava englanninkielinen DP in Sport Development and Management käsittävät laaja-alaisesti useita eri osaamisalueita (mm. johtaminen, kehittämistoiminta, talous ja yritystoiminta, markkinointi ja tuotteistaminen, viestintä sekä yhteiskunnan kehitystrendit ja menetelmäopinnot) ja vastaavat hyvin alan osaamistarpeita. Terveyden edistämisen koulutusohjelma (UP för hälsofrämjande) puolestaan on laaja-pohjainen terveysalan koulutusohjelma, jossa laaja-alaisuuden tavoitteet toteutuvat ohjelman painopistealueilla.

Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma ja vastaava englanninkielinen koulutusohjelma erottuvat selkeästi alan erikoistumisopinnoista. Myös liikunta-alan ainoan yliopiston (Jyväskylän yo) maisteri-opinnot painottuvat muille alueille, mm. liikunnanopettajankoulutukseen, liikuntasosiologiaan ja liikuntabiologiaan. Yliopiston edustajat ovat jo vuodesta 2004 lähtien olleet vuosittain mukana liikunnan amk-verkoston tapaamisissa ja koulutustoiminnan linjauksista on keskusteltu yhdessä säännöllisesti.

Koulutusohjelmien tuottama osaaminen vastaa alan maisteritasoisia asiantuntijuusvaatimuksia ja antaa monipuoliset valmiudet analyttiseen kehittämistoimintaan sekä sisällöllisesti että metodologisesti. Koulutusohjelman painopistealueet vastaavat hyvin asetuksen määrittelemiä tavoitteita. Niitä ovat johtamis- ja kehittämisosaaminen, syvälinen analyysi liikunta-alasta ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä tutkimustiedon että asiantuntijaluonnoitsijoiden välityksellä, media- ja viestintäosaaminen sekä kansainvälisissä verkostoissa toimiminen opintomatkoihin ja seminaareihin. Opinnäytetyönä tehtävän konkreettisen työelämän kehittämisprojektin kautta opiskelija soveltaa teoriaopintojaan ja menetelmällisiä valmiuksiaan käytäntöön monipuolisesti ja kehittää asiantuntijuuttaan.

Moniosaaminen toteutuu koulutusohjelmissa erityisesti siten, että opiskelussa korostetaan meta-tasoista lähestymistä keskeisiin teemoihin ja asioita tarkastellaan laajoissa yhteiskunnallisissa ja/tai kansainvälisissä viitekehyksissä. Siten menetelmät ja koulutuksen tuottamat valmiudet ovat sovellettavissa monialaisesti. Opiskeltavia asioita tarkastellaan myös useiden erilaisten case-esimerkkien kautta, mikä varmistaa monipuolisen yhteyden työelämän käytännön tasolle.

(Terveysten edistämisen koulutusohjelman osalta vastaava tarkastelu tehdään terveysten yhteydessä.)

3.4. Yhteenveto ja kehittämissuositukset

Liikunnan ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien koulutusohjelmien kokonaisuus on tiivis ja perusteltu. Kokonaisuus vastaa hyvin alan keskeisiä osaamisalueita ja on linjassa myös yliopistokoulutuksen kanssa. Koulutusohjelmilla ei ole päällekkyyksiä, eikä tällä hetkellä myöskään nähdä tarvetta uusille koulutusohjelmille. Liikunnan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon on mahdollista opiskella myös terveysten koulutusohjelmissa, mikä on perusteltua ja edistää koko soteli-alan opintoyhteistyötä.

Liikunnan tutkintonimikkeisiin liikunnanohjaaja (AMK) ja liikunnanohjaaja (ylempi AMK) sekä vastaaviin ruotsinkielisiin nimikkeisiin ollaan hyvin yleisesti tyytymättömiä sekä ammattikorkeakouluissa, valmistuneiden opiskelijoiden keskuudessa että työmarkkinoilla. Tutkintonimikkeet aiheuttavat työmarkkinakentällä runsaasti sekaannuksia ja niiden merkitys ja tunnettuus on osin hämärtyneet.

Keskeisin kehittämissuositus liikunnan ammattikorkeakoulututkinnon ja liikunnan ylempään ammattikorkeakoulututkinnon osalta on, että eurooppalaisen korkeakoulututkintojärjestelmän mukaiset nimikkeet kandidaatti ja maisteri otettaisiin käyttöön myös suomen- ja ruotsinkielisinä tutkintonimikkeinä samaan tapaan kuin ne englanninkielisinä on jo ammattikorkeakouluasetuksessa säädetty.

4. Kosmetiikka-ala

4.1 Koulutusohjelma kokonaisuutena

Kosmetiikka-ala on ihmisen hyvinvointiin ja estetiikkaan liittyvä liiketoiminnan alue. Siihen kuuluu kosmetiikkatuotteiden valmistus, maahantuonti ja vähittäiskauppa sekä palveluyritysten kuten parturi-kampaamojen, kauneushoitolojen ja kylpylöiden toiminta sekä tiedotus ja asiakkaiden neuvonta. Lisäksi toimintaympäristöä ovat alan ammattioppilaitokset sekä muu alaan liittyvä koulutus- ja kehitystoiminta.

Kauneushoitoalan koulutusohjelma on sosiaali- ja terveysten muihin koulutusohjelmiin verrattuna luonteeltaan erilainen, koska estenomitutkinto sisältää vahvan liiketoimintaosaamisen. Kosmetiikka-ala on maailmanlaajuisesti merkittävää liiketoimintaa, siinä liikkuu paljon rahaa ja se myös työllistää hyvin. Esteniomikoulutus antaa valmiudet toimia alan toimintaympäristössä. Alan ydinosaamista kehitetään hankkimalla työkaluja kahden keskeisen osaamisalueen, liiketoimintaosaamisen ja raaka-ainetietouden asiantuntijuuden saavuttamiseksi. Estenomi on alalla joustavasti toimiva asiantuntija, joka työskentelee erilaisten kauneushoitoalan ammattiryhmien kanssa ja pystyy tarvittaessa toimimaan yhdyssiteenä eri ryhmien välillä, esimerkiksi kosmetiikan tuotekehityksen, oston ja markkinoinnin välillä.

Kosmetiikka-ala kasvaa ja muuttuu jatkuvasti raaka-aineiden ja teknologian kehityksen sekä palveluinnovaatioiden tuloksena. Lähes jokainen käyttää vähintään perushygieniatuotteita. Sekä nuorten että yhä vanhempien ikäryhmien ja myös miesten kosmetiikan käyttö laajenee uusiin tuotteisiin, ja tällaisten elämäntapamuutosten ja trendien ennakointi kuuluu oleellisesti kosmetiikka-alaan. Tarve saada tutkittua tietoa tuotteiden sisällöstä ja vaikutuksista on kasvanut. Myös ympäristökysymykset sekä kestävän kehityksen ja toiminnan eettisyyden vaatimukset ohjaavat alan kehitystä.

Elinkeinona kosmetiikan asiantuntijuus sekä kauneus- ja hiusalalan palveluiden kehittäminen erilaisissa toimintaympäristöissä kasvaa ja muuttuu yhä monimuotoisemmaksi ja vaativammaksi (esim. erilaiset hyvinvointipalvelut, myös osallistuminen kosmetiikan turvallisuutta koskevaan keskusteluun), joten se edellyttää alalle korkeakoulutasoisia osaajia.

Alan palvelut tuotetaan paikallisesti, mutta kosmetiikkatuotteiden markkinat ovat kansainväliset. Suurin osa Suomessa käytettävästä kosmetiikasta tuodaan maahamme, mutta kosmetiikkaa myös viedään Suomesta. Tuotteet ovat yhä useammin osa palvelukonsepteja, joiden mallit ovat kansainvälisiä. Kosmetiikan raaka-aineilla käydään maailmanlaajuista kauppaa ja uusia raaka-aineita tutkitaan ja kehitetään jatkuvasti. Nanoteknisiä sovelluksia on jo kosmetiikassa. Alan lainsäädännön vaatimukset kehittyvät ja kovenevat jatkuvasti. Kosmetiikkalainsäädäntö on EU:ssa yhtenäistetty ja maanosien välinen lainsäädäntö on yhdenmukaistumassa.

4.2 Kuvaus alan koulutusohjelmien ja tutkintorakenteiden tilanteesta

Kauneudenhoitoalan suomenkielistä koulutusta on Turun ammattikorkeakoulussa ja Vantaalla Laurea-ammattikorkeakoulussa. Alan ruotsinkielinen koulutusohjelma on Vaasassa Novia-ammattikorkeakoulussa. Koulutusohjelmat ovat profiloituneet eri ammattikorkeakouluissa hieman eri tavoin. Turun profiilissa korostuu kauneudenhoitopalvelujen liiketoimintaosaaminen kun taas Vantaalla on vahvana liiketoimintaosaamisen ohella myös kosmetiikan raaka-aineosaaminen ja sen yhdistäminen kosmetiikkalainsäädäntöön ja liiketoimintaan. Ruotsinkielinen estenomikoulutus sisältää myös tyyliosaamista. Tätä profiilien eroa ei ole koettu ongelmaksi vaan se on lisännyt erilaisia osaajia alalle.

Estenomikoulutus kestää 3,5 vuotta ja on 210 op. Koulutusohjelmien vetovoimaisuus on erinomainen. Koulutus vastaa hyvin alan kehittämistarpeisiin. Tiedollinen tarve tuotteista ja niiden sisällöistä, kosmetiikkalain mukaisista merkinnöistä ja ohjeistuksesta, palveluista ja niiden kehittämisestä sekä johtamisesta ovat asioita, joita alan elinkeinoelämä tai koulutuksen suunnittelusta vastaavat nostavat usein esille koulutuskeskusteluissa. Valmistuneet estenomit ovat sijoittuneet työelämään koulutustaan vastaaviin tehtäviin hyvin; selvityksen perusteella osa valmistuneista sijoittuu jopa vaativampiin tehtäviin kuin mihin estenomikoulutus valmentaa.

4.3 Tutkintonimikkeet ja koulutusohjelmien nimet

Koulutusosalalla on vain yksi koulutusohjelma. Tutkintonimenä estenomi on vakiinnuttanut asemansa työmarkkinoilla ja nimike halutaan säilyttää tunnettuuden turvaamisen takia. Koulutusohjelman nimi ei vastaa parhaalla tavalla koulutuksen sisältöjä ja se halutaan muuttaa. Perustelut kohdassa 2.1

Kauneudenhoitoalalla ei ole vielä mahdollista suorittaa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa.

4.4 Kehittämisen- ja muutosesitykset

Kauneudenhoitoalan koulutusohjelman uudeksi nimeksi esitetään kosmetiikka-alan koulutusohjelmaa. Tämän hetkinen koulutusohjelman nimi, kauneudenhoitoalan koulutusohjelma, yhdistetään usein toisen asteen kauneudenhoitoalan ammatilliseen tutkintoon - kauneudenhoitoalan kosmetologitutkintoon. Lisäksi nimenä kauneudenhoitoala luo alasta rajoittuneen ja feminiinisen mielikuvan, joka ei huomioi esim. miesten kosmetiikan lisääntyntä käyttöä. Nimi kauneudenhoitoala viittaa tuotteisiin, joita käytetään kaunistautumiseen. Ei käy ilmi, että kosmetiikkatuotteisiin kuuluvat - kosmetiikkalain mukaan - myös hyvinvointia ja terveyttä edistävät perushygienian hoitoon kuuluvat tuotteet, joiden turvallinen käyttö kiinnostaa entistä enemmän tämän päivän kuluttajia. Tutkintonimike estenomi halutaan säilyttää.

4.5 Ylemmät amk- tutkinnot

Ylemmän AMK-tutkinnon tarvetta ilmentää estenomien hyvä sijoittuminen työelämässä jopa vaativampiin tehtäviin kuin mihin estenomikoulutus valmentaa. Tarpeesta kertoo myös lisääntyneet ja monimuotoistuneet työtehtävät, joissa kosmetiikan tuntemus ja kauneudenhoitopalvelujen kehittäminen on tärkeää. Myös ympäristökysymykset sekä kestävä kehityksen ja toiminnan eettisyyden vaatimukset lisäävät tiedon tarvetta alalla. Estenomitutkinto on alan korkein tutkinto Suomessa. Yliopistotasosta tutkintoa ei ole. Opiskelijamäärältään pienillekin koulutusohjelmille tulisi avata mahdollisuus ylempiin korkeakoulututkintoihin. Riittävän laaja-alaiset ylemmät AMK-tutkinnot voisivat mahdollistaa tämän.

5 Yhteenveto

Edellä on tarkasteltu ammattikorkeakoulun sosiaali- terveys- ja liikunta-alaa erilaisten muutosten ja kehityksen tuomista haasteista käsin. Alun perin sosiaali- ja terveystieteiden koulutusalaan liitettiin liikunta-ala myös koulutusalan nimeä muuttavana. Myöhemmin koulutusalaan alle sijoitettiin vielä kauneudenhoitoala, jota ei kuitenkaan voi tunnustaa koulutusalan nimestä. Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan kauneudenhoitoala ei sekään vastaa koulutuksen sisältöä ja raportissa esitetäänkin nimen muuttamista kosmetiikka-alaksi.

Yksityiskohtaisempi koulutusohjelmien tarkastelu tehtiin jaoksittain. Haasteeksi tässä tarkastelutavassa nousivat yhteiset koulutusohjelmat ja niiden tuottamat tutkintonimikkeet. Osoittautui myös, että jotkut ammattikorkeakouluista eivät enää näe mielekkään erotella koulutusohjelmia perinteisesti alakohtaisesti vaan panostavat yhteisten koulutusohjelmien kehittämiseen (mm. vanhustyön koulutusohjelma, geronomi (AMK) ja kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma, kuntoutuksen ohjaaja (AMK)). Yhteisten koulutusohjelmien (vrt. geronomi (AMK), kuntoutuksen ohjaaja (AMK)) ”omistamisesta” on myös aiheutunut eriäviä käsityksiä koskien muun muassa sisällöllisiä painotuksia.

Terveystieteillä sovittiin, että esityksen tekee työvaliokunta koottuaan koulutusohjelmia koskevan aineiston ammattikorkeakouluilta. Koulutusohjelmat jaettiin niitä tuottavien ammattikorkeakoulujen kesken ja ns. vastuukoulujen oli tarkoitus koota ja yhdistää aineisto vastaavaa ohjelmaa toteuttavilta tahoilta. Ilmeisesti aikataulupaineet ja joulunajan sijoittuminen väliin aiheuttivat sen, että jakamisessa ja yhteisen kuvauksen laatimisessa kaikissa koulutusohjelmissä ei onnistuttu. Toisaalta tässä ei ollut tarkoituksena kuvata ammattikorkeakoulukohtaisesti eri toteutusmuotoja vaan tarkastella koulutusohjelmien rakennetta ja nimikkeistöä kokonaisuutena.

Terveysalalla päädyttiin aineiston analyysin perusteella tunnistamaan ydinosaamiset ja niitä vastaavat osaamisen linjat potilaan/asiakkaan näkökulmasta eikä tiedepohjaisesti. Koulutusohjelmat suurelta osin rakentuvat omiin tiedepohjiin, joiden perusteella käsitteitä määritetään eri tavoin. Taipumus on ”omia” tietyt käsitteet omaan tieteenalaan kuuluvana, joka tieteellisessä tutkimustyössä on perusteltua mutta joka saattaa yhteistä kehitystyötä myös rajoittaa. Siksi tässä tarkastelussa päädyttiin asiakaslähtöisyyteen. Terveysalan koulutusohjelmilla on pitkät perinteet opistotasolta ja toisaalta niitä on osittain myös lisätty ammattikorkeakouluhistorian myötä erilaisin perustein.

Sosiaalialalla koottiin tiedot Webropol-kyselynä kaikilta ammattikorkeakouluilta, joka tuotti laajan aineiston nykyisten koulutusohjelmien perusteluksi. Kyselyaineistosta luotu teksti oli kommentoitavana ammattikorkeakouluilla ja hyväksyttävänä sosiaalialan ammattikouluverkoston työvaliokunnassa.

Liikunta-ala ja kosmetiikka-ala pieninä jaoksina tarkastelivat omaa kokonaisuutta keskinäisenä yhteistyönä.

Kehittämisehdotukset eroavat selkeästi toisistaan. Terveysala esittää koulutusohjelmien tilalle alan jakamista ydinosaamisista vastaaviin linjoihin, jotka ovat hoito-osaamisen, kuntoutusosaamisen, apuvälineosaamisen ja diagnostisen osaamisen linjat. Näistä voidaan johtaa myöhemmin mahdolliset pääaineet. Tämä malli mahdollistaisi myös haasteellisten suuntautumisvaihtoehtojen poistamisen ja siltä osin alan selkiyttämisen. Opiskelijalle malli tarjoaisi todelliset mahdollisuudet rakentaa yksilöllisiä opintopolkujaa ammattikorkeakoulujen eri linjojen alla tarjoamista opintokokonaisuuksista ja työnantaja saisi näin erilaisia asiantuntijoita. Tutkintonimikkeiden suhteen päädyttiin esittämään terveysalan ominaispiirteisiin kuuluvien laillistettujen tutkintonimikkeiden säilyttämistä myös niiden kansainvälisten vastaavuuksien vuoksi. Nimikesuojatut tutkintonimikkeet voitaisiin säilyttää ammattinimikkeinä, johon saa oikeuden täydennyskoulutuksen tai erityispätevyyteen johtavan koulutuksen myötä.

Sosiaaliala ei esitetä nykyisiin koulutusohjelmiin, eikä tutkintonimikkeisiin muutoksia, vaan niitä pidetään perusteltuina. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa tehtiin merkittävä muutos aikaisempaan nähden ammattikorkeakoulutoiminnan käynnistyessä. Sosiaalialaa palvelee varsinaisesti vain sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) tutkinto, muutoin koulutusohjelmien ollessa esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan yhteisiä. Sosiaalialan esityksessä pohditaan koulutusohjelman yhteydessä suuntaavien opintojen mahdollisuutta (vrt. pääaine), mitä ei kuitenkaan tässä vaiheessa pidetä kannatettavana ratkaisuna ja tuodaan esiin alan kehittämishaasteet suhteessa yliopistojen sosiaalityön koulutukseen. Samoin pohditaan haasteita, jotka sisältyvät sosiaali- ja terveysalojen yhteisiin koulutusohjelmiin ja sosiaalisen osaamisen vahvistamistarpeisiin näissä.

Liikunta-alalta tuodaan esiin tutkintonimikkeen haasteellisuus. Nykyisen tutkintonimikkeen tilalle ei kuitenkaan ole substanssista nousevaa tutkintonimikettä. Tässä yhteydessä esitetty ehdotus kandidaatti-tutkintonimikkeen ottamisesta myös ammattikorkeakoulussa käyttöön voisi selkiyttää koko ammattikorkeakoulukentän tutkintonimikkeistöä. Tähän saattaisi olla mahdollisuuksia, jos maisteri AMK- tutkintonimike saadaan hyväksytyksi.

Kauneushoitoalalla katsotaan, että nimi ei ole ammattikorkeakoulutasoinen eikä vastaa koulutuksen sisältöjä. Esityksenä on alan nimen muuttaminen ydinosaamista vastaavaksi ja sen huomioidaan ottamista koulutusalan nimessä.

Sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kosmetiikka-ala muodostavat haasteellisen nimikokonaisuuden. Koulutusalan yhteisestä nimestä käytiin keskustelua, mutta tässä yhteydessä asiasta ei tehdä muutosesitystä. Asian tarkasteluun on syytä paneutua yhdessä uudelleen. Työryhmä ei päässyt yksimielisyyteen yhteisestä alan nimikkeestä. Keskustelua käytiin hyvinvointialasta. Sosiaalialan

edustajat eivät voineet puoltaa esitystä tässä vaiheessa, kuultuaan sosiaalialan verkostoa hyvinvointiala -nimikkeen käytöstä. Sosiaalialan edustajat katsoivat, että hyvinvointiala nimikkeenä vaatii analysointia, nyt se avautuu liian yleisluontoisena, eikä avaa esimerkiksi sosiaalialan työkenttää alan opintoihin hakeutuvalle.

Siirtymistä koulutusohjelmista ”pääainejakoon” voi jatkotyöstää sosiaali-, terveys-, liikunta- ja kosmetiikka-alan yhteistyönä. ”Pääainejako” voi mahdollistaa nykyistä paremmin koulutusalanyhteiset opintopolut ja erilaisen asiantuntemuksen ja osaamisten integroinnit uutta luovasti. Koulutusohjelmissa on paljon samankaltaisuuksia ja niiden integroiminen on joissakin ammattikorkeuskouluissa jo pitkällä. Ne saattavat kuitenkin edelleen olla myös raja-aitoja muodostavia. Niin sanottuun ”pääainejakoon” ei kuitenkaan kyetty paneutumaan riittävästi nyt toteutuneessa työskentelyssä. Toisena keskeisenä haasteena on kansainvälistyminen, joka koulutuslalla on tunnustettu. Vieraskielisissä tutkinnoissa on erityisen tärkeää ottaa huomioon niiden kansainvälinen vastaavuus.